

STAVOVI I SPOZNAJE O SPOLNOSTI ČOVJEKA KOD UČENIKA VIŠIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Kostadinović, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Department of biology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Odjel za biologiju**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:181:163849>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-16**

**ODJEL ZA
BIOLOGIJU**
Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

Repository / Repozitorij:

[Repository of Department of biology, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Odjel za biologiju

Diplomski sveučilišni studij Biologija i kemija; smjer: nastavnički

Kristina Kostadinović

**Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda
osnovne škole**

Diplomski rad

Osijek, 2018.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Odjel za biologiju

Diplomski rad

Diplomski sveučilišni studij Biologija i kemija; smjer: nastavnički

Znanstveno područje: Prirodne znanosti

Znanstveno polje: Biologija

STAVOVI I SPOZNAJE O SPOLNOSTI ČOVJEKA KOD UČENIKA VIŠIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Kristina Kostadinović

Rad je izrađen na: Odjel za biologiju

Mentor: Dr.sc. Enrih Merdić, prof.

Sažetak

Adolescencija je razdoblje u kojem najviše do izražaja dolazi povećani spolni interes te je nužno da mladi imaju određena znanja o spolnosti, jer oni koji u svom prijelaznom periodu prime dovoljnu količinu informacija o spolnosti pokazuju spolno odgovorno ponašanje. Istraživanje o stavovima i spoznajama o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole provedeno je u svibnju 2018. godine u urbanim i ruralnim sredinama unutar tri županije. U istraživanju je sudjelovao 531 učenik, a istraživanje se temeljilo na provođenju upitnika „Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole“ (prilog 2). Rezultati su pokazali da 89,6% učenika nastavnici predmet Prirodu/Biologiju smatra važnom za život. Učenike teme o spolnosti ne zanimaju pretjerano. Vrlo rijetko ili nikada ne razgovaraju s roditeljima o spolnosti, a najveći izvor informacija o spolnosti je škola. Učenici su zadovoljni količinom naučenog o spolnosti u školi, a učenici viših razreda smatraju da trebaju ipak još više naučiti. Rezultati su ukazali na to da učenici u najvećoj mjeri ne razmišljaju o metodama kontracepcije i spolno prenosivim bolestima, no ipak je nešto bolje stanje kod učenika viših razreda. O prihvaćenosti osoba različitih spolnih orijentacija ne razmišljaju puno.

Broj stranica: 60

Broj slika: 17

Broj tablica: 14

Broj literaturnih navoda: 29

Broj priloga: 3

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: adolescencija, spolnost, spolno rizično ponašanje, odgovorno spolno ponašanje

Datum obrane: 13. 07. 2108.

Stručno povjerenstvo za obranu:

1. Dr.sc. Goran Vignjević, doc., predsjednik

2. Dr.sc. Enrih Merdić, prof., član

3. Dr.sc. Irena Labak, doc., član

Rad je pohranjen: na mrežnim stranicama Odjela za biologiju te u Nacionalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

University Josip Juraj Strossmayer in Osijek**Department of Biology****Graduate university study programme in Biology and Chemistry Education****Scientific Area: Natural science****Scientific Field: Biology****ATTITUDES AND KNOWLEDGE ABOUT HUMAN SEXUALITY AMONG PUPILS IN HIGHER
GRADES OF PRIMARY SCHOOL****Kristina Kostadinović****Thesis performed at: Department of Biology****Supervisor: Enrih Merdić, PhD, Full professor****Summary**

Adolescence is a period in which increased interest for sexuality comes to the fore. Therefore, it is necessary for young people to have certain knowledge of sexuality because those who receive sufficient amount of information about sexuality in this transitional age are more likely to show responsible sexual behaviour. The research which investigates attitudes and knowledge about human sexuality among pupils in higher grades of primary school was conducted in May 2018 and the sample was selected from urban and rural areas within three counties. The participants were 531 pupils and the research instrument is the questionnaire. The results show that 89,6% of pupils consider Biology as an important school subject. Pupils are not excessively interested in topics on sexuality. Pupils rarely or never talk to their parents about sexuality and the biggest source of information about sexuality is school. They are satisfied with the amount of knowledge about sexuality they gain in school, but pupils in higher grades of primary school think that they should learn more. The results indicate that pupils mainly don't think about contraceptive methods and sexually transmitted diseases, though the situation is better among pupils in higher grades of primary school. They don't think much about the acceptance of persons with different sexual orientation.

Number of pages: 60**Number of figures: 17****Number of tables: 14****Number of references: 29****Original in: Croatian****Keywords: adolescence, sexuality, sexual risk behavior, responsible sexual behavior****Date of the thesis defence: 13. 07. 2018.****Reviewers:****1. Goran Vignjević, PhD, assistant professor, chair****2. Enrih Merdić, PhD, full professor, member****3. Irena Labak, PhD, assistant professor, member**

Thesis deposited: on the Department of Biology website and the Croatian Digital Theses Repository of the National and University Library in Zagreb.

Zahvaljujem se poštovanom mentoru, prof.dr.sc. Enrihu Merdiću, na profesionalnom vodstvu i korisnim savjetima tijekom izrade diplomskog rada.

Hvala Odjelu za biologiju, koji mi je pružio nezaboravnih 5 godina života, od suza do smijeha.

Hvala svim mojim prijateljima na strpljenju i podršci.

I na koncu, najveće hvala ide mojim roditeljima i sestri, na financijskoj potpori te neizmjernoj ljubavi, podršci i razumijevanju, kako tijekom pisanja rada, tako i tijekom cijelog školovanja.

„Eto.. i ova predstava je završena. Nadam se da ste uživali u njoj. Bilo je zadovoljstvo glupirati se za vas sve ove godine. Nadam se da ćemo se ponovno sresti, u nekom drugom gradu, na nekoj drugoj predstavi, u nekom drugom cirkusu.“

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Spolnost	2
1.2. Spolnost; pubertet i adolescencija	3
1.3. Spolno rizično ponašanje	4
1.4. Spolno odgovorno ponašanje	6
1.5. Utjecaj medija na spolnost mladih.....	8
1.6. Roditelji i spolnost djeteta	10
1.7. Zdravstveni odgoj u RH.....	11
1.8. Cilj diplomskog rada	18
2. MATERIJAL I METODE.....	19
2.1. Uzorak.....	19
2.2. Instrumenti i postupak istraživanja	20
3. REZULTATI.....	21
3.1. Analiza upitnika „Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole“ na osnovi ukupnog uzorka	21
3.2. Analiza upitnika „Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole“ prema različitim kategorijama	27
4. RASPRAVA.....	38
5. ZAKLJUČAK.....	45
6. METODIČKI DIO.....	46
6.1. Priprema za nastavni sat za 8. razred osnovne škole	46
7. LITERATURA	50
8. PRILOZI	53

1.UVOD

Jedna od ključnih životnih energija je spolnost. Spolnost kao takva izaziva užitek, izrazito je tjelesna te poznaje različite oblike izražavanja. Dugo se vremena spolnost u psihoanalitičkom smislu označavala kao nagon, no danas je bliži naziv opća životna energija, kojim se spolnost odmiče od pukog površinskog zadovoljavanja (Sielert, 2008).

Promotri li se spolnost kroz sva životna razdoblja, uočit će se kako je jedno od najburnijih razdoblja u životu ono razdoblje puberteta i adolescencije. To je prijelazno razdoblje u kojem osoba iz djetinje faze polako prelazi u zrelu osobu, najviše formirajući i oblikujući upravo spolnost (Kuzman i Zarevski, 2006).

Adolescencija je razdoblje u kojem najviše do izražaja dolazi povećani spolni interes, što zbog tjelesnih promjena ili povećane razine spolnih hormona, što zbog vršnjačkog utjecaja i pritiska okoline. Mlade osobe, osobe u razvoju, počinju svojim spolnim ponašanjem sve više nalikovati na odrasle osobe te to izaziva zbunjenost i postavlja se pitanje koliko mladi uopće znaju o tome što im se događa i što ih okružuje.

Dječaci su više zainteresirani za otkrivanje spolnosti, dok je kod djevojčica zaintrigiranost spolnošću manja, iako sazrijevaju ranije od dječaka. Unatoč razlikama u zainteresiranosti za spolnost, ipak se i dječaci i djevojčice u adolescenciji polako upuštaju u romantične veze, stvaraju se prve emocije, ali isto tako i prva intimna iskustva pa je iznimno važno mlade formirati u spolno odgovorne osobe.

Od osobite važnosti za pravilan razvoj spolnog identiteta djece i poznavanje spolnosti su roditelji, ali svakako i škola. Roditelji u ovom području predstavljaju ključ edukacije, prvenstveno zbog najviše vremena provedenog s djetetom. Istraživanja su pokazala da roditelji ne razgovaraju s djecom o svim aspektima spolnosti. Razlog tomu je vjerojatno sram i mišljenje o spolnosti kao tabu temi. Najviše razgovaraju o trudnoći, dok teme poput spolno prenosivih infekcija, metoda kontracepcije i samog spolnog odnosa izbjegavaju. Razgovor o spolnosti pomaže u odgađanju preranog stupanja u spolni odnos, čime se smanjuju šanse za spolno rizično ponašanje (Web1).

Adolescenti, koji u svom prijelaznom periodu prime dovoljnu količinu informacija o spolnosti, pokazuju spolno odgovorno ponašanje. Spolno odgovorno ponašanje se kod njih očituje poštivanjem svoga tijela, poštivanjem svojih i tuđih emocija, izražavanjem intimnosti na prikladne načine, razgovorom s partnerom prije stupanja u spolni odnos te brigom o

spolnom zdravlju; redoviti odlasci liječniku te samopregledi. Zbog velike prisutnosti spolno rizičnog ponašanja u društvu, adolescenti na spolnost često mogu gledati sa strahom. Adolescente treba upoznati i s ugodnim stranama spolnosti, uputiti ih u emocije, odgovornost, poštivanje prema partneru, jer spolnost ne čine samo rizici i negativne posljedice. Potrebno je poznavati i „svijetlu“ i „tamnu“ stranu ljudske spolnosti, kako bi osoba u potpunosti mogla razviti svoj spolni identitet te razumjeti sve ono što spolnost predstavlja (Web2).

Također i Sielert ističe važnost odgoja po pitanju spolnosti. On ističe kako spolni odgoj kao praksa podrazumijeva kontinuirano utjecanje na mišljenja, stavove i ponašanja kod mladih, ali i odraslih. U spolni odgoj ubraja i spolno prosvjećivanje i savjetovanje, koje se zapravo odnosi na informiranje u području spolnosti te na razgovore koje podupiru procese učenja i formiranja spolnog identiteta (Sielert, 2008).

1.1. Spolnost

Brojne su definicije spolnosti, no promatrajući svaku od njih može se zaključiti kako je spolnost najintimniji dio svake osobe. Uz potrebu za hranom i pićem ubraja se i potreba za spolnošću, spolni nagon kojim se održava vrsta (Kuzman i Zarevski, 2006). Osim nagona nužnog za održavanje vrste, Sielert ističe da spolnost ima ulogu u zasnivanju identiteta, formiranju intimnih odnosa i izražavanju emocija (Sielert, 2008). Ljudska spolnost ima brojne aspekte koji su predmet istraživanja i o kojima je mnogo toga napisano. Ona uključuje anatomske, fiziološke, psihološke, ali isto tako i osobne, odnosno personalno-interakcijske aspekte. Prije svega, spolnost je posebno mjesto intimnih odnosa, komunikacija te prilagođavanja različitih osoba (Brajša, 1991). Psihoanalitičar Wyss ističe spolnost kao „način komunikativnog obraćanja koji žudi za tjelesnošću drugoga“ (Wyss, 1981 navedeno u Sielert, 2008). Poznata seksologinja Ingrid Löbner spolnost definira na sljedeći način: „Spolnost je rubno područje između tijela i duše. Ona je jednima posve i potpuno tjelesno zbivanje, a drugima najbogatija i najdublja ljudska mogućnost koja duši omogućuje da se izrazi.“ (Löbner, 1998 navedeno u Raffauf, 2006). Prema Freudu, spolno biće se postaje rođenjem, no novija istraživanja pokazala su suprotno; već u majčinoj utrobi postaje se spolnim bićem (Nitsch, 1996 navedeno u Raffauf, 2006).

1.2. Spolnost; pubertet i adolescencija

Naziv pubertet dolazi od latinske riječi *pubertas*, što znači zrelost. To je razdoblje u kojem mladići i djevojke postaju zreli, odnosno poprimaju tjelesne karakteristike odrasle osobe. Razdoblje u kojem započinje faza puberteta je zapravo različito za svaku pojedinu individuu i različitog je trajanja, no u prosjeku započinje oko desete godine života pa traje otprilike 4 godine, dok kod nekih može potrajati i 6 godina. Isto tako, djevojčice ulaze u pubertet 2 godine prije dječaka. Uz tjelesni razvoj pojavljuju se, odnosno razvijaju, važne spolne karakteristike. Neke od njih su primarne, a to su spolni organi (jajnici, maternica i rodnica kod žena te penis, testisi i mošnje kod muškaraca). Druge su sekundarne i u njih se ubraja pojava pazušnih i pubičnih dlaka kod oba spola te razvoj grudi kod djevojaka. Spolno sazrijevanje djevojčica, odnosno razdoblje puberteta, započinje razvojem dojki te pojavom pubičnih dlaka. U slijedu pubertalnih promjena djevojčica je svakako i pojava prve mjesečnice, menarhe. Kod dječaka je povećanje testisa i penisa te pojava pubičnih dlaka znak početka puberteta (Berk, 2015). Razdoblje puberteta praćeno je adolescencijom, koja se opisuje kao psihološki razvoj, uključujući emocionalno i socijalno sazrijevanje osobe. Adolescenciju karakterizira i pojava spolnog nagona, formiranje spolnog identiteta. U adolescenciji su mladići i djevojke zainteresirani više za svoj izgled, za popularnost u društvu, kako privući suprotni spol i kako ostvariti odnose, a događaju se i prva spolna iskustva (Kuzman i Zarevski, 2006). Razdoblje puberteta je praćeno ranom adolescencijom koja traje između 10. i 14. godine. Srednja adolescencija obuhvaća razdoblje između 15. i 18. godine, dok je kasna ona između 19. i 22. godine. U ranoj adolescenciji, dječaci i djevojčice postaju usmjereni na sebe, na svoje spolno sazrijevanje te zaboravljaju svoje djetinje tijelo (Rudan, 2004). Kako je rečeno na samom početku, brojne su definicije spolnosti te ju nije moguće definirati jednom rečenicom koja neće zahtijevati više nikakva pitanja. Razlog tomu je što se spolnost tijekom života mijenja. U ranom djetinjstvu spolnost podrazumijeva tjelesnu bliskost, potrebu za nježnošću. Kako dijete raste, mijenja se i spolnost. Ona tada počinje podrazumijevati zanimanje za vlastito, ali isto tako i tuđe tijelo. Ulaskom u razdoblje puberteta i adolescencije spolnost se izjednačava s genitalnom spolnošću. Takva spolnost se odnosi na već spomenuto zanimanje za vlastito i tuđe tijelo, na želju za tjelesnim odnosima te na samozadovoljavanje (Raffauf, 2006).

1.3. Spolno rizično ponašanje

U 21. stoljeću prosječna dob stupanja u prvi spolni odnos je znatno niža, što rezultira velikim brojem različitih seksualnih partnera tijekom spolno aktivnog života. Adolescente na ranije stupanje u spolni odnos gura želja za novim iskustvima, iskazivanjem, seksualnim istraživanjima, no i pritisak vršnjaka. S obzirom da adolescenti znanje o spolnosti najčešće stječu iz nepouzdatih izvora, kao što su različiti mediji ili stariji adolescenti, ranije stupanje u spolni odnos vodi ka seksualnim odnosima s više partnera, rizicima od dobivanja spolno prenosivih bolesti, maloljetničkim trudnoćama pa i opasnosti od seksualnog zlostavljanja. Jedan od najvećih problema su svakako spolno prenosive bolesti. Prema procjenama, svake godine od spolno prenosivih bolesti oboli više od 400 milijuna osoba. Od toga se 60% spolnih bolesti i infekcija pojavljuje kod adolescenata. Maloljetničke trudnoće također su česte, jer adolescenti u prvi spolni odnos često ulaze neplanirano te ne koriste zaštitu, kako se ne bi smanjio užitak i doživljaj prvog spolnog odnosa. I po pitanju zaštite od trudnoće i od spolno prenosivih bolesti adolescenti se i dalje ponašaju neodgovorno, unatoč brojnim kvalitetnim izvorima informacija (Dabo i sur., 2008). Upravo takvo neodgovorno, rizično spolno ponašanje je „loša“ strana ljudske spolnosti. Za takvo rizično ponašanje osobe su intrinzično motivirane, a ta motivacija leži u samom užitku kojeg spolnost pruža (Abramson i Pinkerton, 1998 navedeno u Štulhoffer, 1999). Rizično ponašanje uključuje sve aktivnosti koje povećavaju vjerojatnost pojave neželjenog ishoda i češće je kod mlađe populacije, ponajviše adolescenata, jer seksualna aktivnost opada s vremenom. Uz ovo, Štulhoffer navodi još neke razloge za rizično ponašanje adolescenata:

- potreba za formiranjem seksualnog „ja“ – adolescenti imaju potrebu za eksperimentiranjem, dokazivanjem, rušenjem normi;
- adolescenti nemaju potrebnu količinu znanja o spolnosti te sve informacije primaju iz neodgovarajućih i neprovjerenih izvora, kao što su mediji ili drugi vršnjaci, što rezultira nerazumijevanjem spolnosti;
- „iluzija besmrtnosti“ – ovakvo viđenje je karakteristično za adolescente, koji podcjenjuju rizike od bilo kakvih negativnih posljedica;
- nesposobnost uspostavljanja komunikacije s partnerom i donošenja zajedničkih odluka, primjerice po pitanju korištenja kontracepcije;
- u razdoblju adolescencije mladi još nemaju u potpunosti formiranu ličnost pa zbog toga lako popuštaju pod pritiscima okoline i vršnjaka, u želji za prilagodbom.

Sumarno s ovim, vidljivo je kako rizična spolna ponašanja dovode do velikih, negativnih posljedica, a to su neželjena trudnoća, spolno prenosive bolesti te spolna viktimizacija (Štulhoffer, 1999).

Spolno prenosive infekcije

Jedna od posljedica spolno rizičnog ponašanja su spolno prenosive bolesti. Spolno prenosive bolesti su zarazne bolesti koje se spolnim putem (oralnim, analnim ili vaginalnim) prenose sa zaražene na zdravu osobu (Kuzman i Zarevski, 2006). Danas su u svijetu jako raširene i predstavljaju veliki epidemiološki i zdravstveni problem za adolescente. Adolescenti se puno lakše upuštaju u spolne odnose; prerane, s nepoznatim partnerima, starijim partnerima te velikim brojem partnera u kratkom vremenu. Sve to rezultira velikim postotkom spolno prenosivih infekcija. Biološki razlozi tako čestih spolno prenosivih infekcija kod adolescenata su zapravo slaba otpornost mladog organizma na infekcije, slaba otpornost sluznice te manjak zaštitnih antitijela nastalih nakon prošlih infekcija. Socijalni razlozi mogu biti manjak komunikacije s roditeljima, nedovoljna količina znanja o spolnosti, neredovit odlazak liječniku, upuštanje u odnose pod utjecajem raznih opijata i slično. Problem nastaje zbog toga što je većina spolno prenosivih infekcija asimptomatska (Šikanić Dugić, 2010). Uzročnici mogu biti bakterije, virusi, paraziti i gljivice. Od bakterijskih uzročnika najvažniji su, odnosno najrašireniji, *Chlamydia trachomatis*, *Neisseria gonorrhoeae* te *Treponema pallidum*. Među virusnim uzročnicima je svakako najvažniji HIV, koji zapravo svojim posljedicama i raširenošću nadilazi sve ostale spolno prenosive infekcije. Od virusa svakako treba još istaknuti i HPV (humani papilomavirus) te virus B hepatitisa. Što se tiče parazita, dosta česti su uzročnici svraba i stidne uši, *Sarcoptes scabiei* i *Phthirus pubis*. Od gljivica kao uzročnika spolno prenosivih infekcija, najviše se ističe *Candida* (Kuzman, 2006).

Klamidijska infekcija, uzrokovana bakterijom *Chlamydia trachomatis*, je najčešća bakterijska spolno prenosiva infekcija, odnosno najčešća spolno prenosiva infekcija uopće, posebice u adolescentnoj grupi. Spolno aktivne djevojke, do 20 godina života, su 3-5 puta podložnije ovoj infekciji. Ovako velika učestalost ove infekcije rezultat je neodgovornog ponašanja mladih, nekorištenja kondoma kao mehaničke kontracepcije, ali isto tako i nezrelog imunskog sustava. Klamidija je većinom asimptomatska, što otežava samo prepoznavanje bolesti i liječenje. Liječiti se obavezno moraju i muškarac i žena. Na koncu klamidija može rezultirati izvanmaterničnom trudnoćom, neplodnošću te kroničnim bolestima.

Gonoreja, uzrokovana bakterijom *Neisseria gonorrhoeae*, je druga po redu najzastupljenija bakterijska spolno prenosiva infekcija. Gonoreja je isto tako u velikim postocima asimptomatska, a žene su puno osjetljivije na ovu infekciju od muškaraca, zbog osjetljive mukozne površine ženskog genitalnog trakta. Kada su simptomi prisutni, to mogu biti gnojni vaginalni iscjedak, učestalo mokrenje, jaka menstrualna krvarenja. Gonoreja također može dovesti do izvanmaterničnih trudnoća te neplodnosti.

Kod spolno aktivnih adolescenata od virusnih spolno prenosivih infekcija najčešća je ona uzrokovana **humanim papilomavirusom (HPV)**. HPV može biti visoko i niskorizični. Visokorizični tip HPV-a dovodi do raka vrata maternice, a kod muškaraca može dovesti do raka penisa ili mokraćnog mjehura. Niskorizični tip HPV-a dovodi do pojave spolnih bradavica. Većina infekcija ne može se otkriti unutar 24 mjeseca (Šikanić Dugić, 2010). HPV se vrlo lako prenosi direktnim kontaktom sa zaraženom kožom ili sluznicom, a za provjeru stanja sluznice vrata maternice nužno je raditi Papa-test (Kuzman i Zarevski, 2006).

Iako su medicina i znanost jako napredovali od prošlih stoljeća, jedna od spolno prenosivih bolesti je još uvijek nedovoljno istraжена, odnosno nije joj moguće pronaći lijek. To je **AIDS** ili **SIDA**, zarazna bolest protiv koje još ne postoji lijek ili cijeplivo, a uzrokuje ju **HIV** (virus humane imunodeficijencije), tako što zapravo oštećuje imunološki sustav. HIV se ne prenosi već pri samom dodiru zaražene osobe, kao što neki još misle, već se prenosi spolnim odnosom sa zaraženom osobom, krvlju te sa zaražene majke na dijete tijekom trudnoće i poroda. Od zaraze HIV-om do pojave AIDS-a prođe i više od 10 godina, a u samom početku infekcije, čak i do 10 godina, nema nikakvih simptoma pa osoba može dalje širiti infekciju nekim od navedenih puteva (Kuzman i Zarevski, 2006).

1.4. Spolno odgovorno ponašanje

Rizično ponašanje ostavlja velike posljedice i fizičke i psihičke te je stoga njegova prevencija temelj za očuvanje reproduktivnog zdravlja. Nužno je mlade osvijestiti o važnosti reproduktivnog zdravlja (Dabo i sur., 2008). Prevencija u tom području ipak ne smije biti usmjerena samo na sprječavanje neželjenih trudnoća i prijenosa spolnih infekcija, nego mlade treba osvijestiti u tolikoj mjeri da u potpunosti prihvate spolno odgovorno ponašanje i u životu se ostvare kao roditelji i spolno odgovorne osobe (Kuzman, 2009).

Prevenција prenošenja spolno prenosivih infekcija

Najvažnija stvar za prevenciju spolno rizičnog ponašanja i očuvanje reproduktivnog zdravlja je odgoda preranog stupanja u spolni odnos. Za to je iznimno važan zdravstveni odgoj, koji zapravo podrazumijeva obrazovanje o spolnosti, prijenos informacija o važnosti očuvanja reproduktivnog zdravlja i važnosti spolno odgovornog ponašanja. Takve informacije mladi trebaju dobiti u školi, ali i od roditelja (Kuzman, 2009). Važno je odgoditi prerane spolne odnose, jer upravo takvi nose najviše negativnih posljedica. Među mladima koji prerano stupaju u spolne odnose je najveći rizik obolijevanja od spolno prenosivih infekcija. Kako se ne bi narušila spontanost trenutka, mladi u većini slučajeva ne koriste mehaničku zaštitu pri prvom spolnom odnosu. Da bi se spriječile posljedice spolno prenosivih infekcija, na svaki neuobičajen simptom treba odmah reagirati te su nužni redoviti ginekološki i urološki pregledi, barem jednom u godini. Za očuvanje reproduktivnog zdravlja važno je svakako i održavanje higijene intimnih dijelova tijela. Isto tako spolni odnos treba imati samo s jednim, stalnim, zdravim partnerom. Od velike važnosti je imati odnos koji se temelji na iskrenosti i povjerenju, upravo iz takvih razloga. Ukoliko je jedan od partnera zaražen, nužan je iskren razgovor te svakako odlazak liječniku i odgovarajući tretman liječenja. Što se tiče mehaničke zaštite, prijenos spolnih infekcija može spriječiti jedino kondom. Medicinski gledano, kondom od lateksa premazan spermicidnim kontraceptivnim sredstvom je najsigurnija i najučinkovitija zaštita od spolno prenosivih infekcija. Hormonske kontracepcijske pilule su danas jedna od popularnijih metoda kontracepcije, no po pitanju spolno prenosivih infekcija nisu niti malo djelotvorne (Kuzman i Zarevski, 2006). Prijenos svih prethodno spomenutih spolno prenosivih infekcija (klamidija, gonoreja, HPV, AIDS) tokom spolnog odnosa moguće je dakle spriječiti jedino korištenjem kondoma.

Metode kontracepcije

Jedna od ključnih uloga u spolno odgovornom ponašanju je i poznavanje metoda kontracepcije. U zemljama gdje je korištenje kontracepcije u visokom postotku, smanjene su stope adolescentnih trudnoća, smanjena je stopa smrtnosti povezana s reproduktivnim zdravljem, a isto tako smanjen je i postotak osoba zaraženih spolno prenosivim infekcijama. O korištenju kontracepcije ne ovisi samo reproduktivno zdravlje žena, nego i planiranje drugih društvenih područja života (Benčić i Vrcić-Keglević, 2015). Metode kontracepcije su zapravo metode i sredstva kontrole začeca. Metode kontracepcije podijeljene su na prirodne i umjetne. U umjetne se ubrajaju barijerna sredstva, hormonske metode, maternični ulošci, kirurške metode i postkoitalna zaštita. U prirodne metode ubraja se računanje plodnih i

neplođnih dana, odnosno stupanje u spolni odnos samo u vrijeme neplođnih dana (Prijić-Samaržija, 2011). Prirodne metode nazivaju se kalendarskim metodama, jer žena nauči pratiti svoj ciklus i određivati plodne dane. Prirodnim metodama se smatra računanje plodnih dana na osnovi ovulacije, koja se događa 14 dana prije sljedećeg ciklusa pa su plodni dani pet dana prije i tri dana poslije ovulacije. Isto tako, prirodne metode su određivanje količine cervikalne sluzi te mjerenje bazalne temperature. Prirodne metode imaju svoje prednosti; nema troškova te nikakvih nuspojava, ali nisu prikladne za zaštitu od neželjene trudnoće, nego su više za ostvarivanje željene trudnoće, jer se menstrualni ciklus lako poremeti i ovulacija ne bude točno kada žena misli. Pod prirodne metode ubraja se i metoda prekinutog snošaja, koja je zapravo najlošija metoda. Kod prekinutog snošaja razlikuje se „Coitus interruptus“, gdje muškarac vadi penis iz ženine vagine prije vrhunca i ejakulacije te „Coitus reservatus“, gdje muškarac ne vadi penis, nego izbjegava dostići vrhunac. Iznimno nepouzdana metoda, jer mala količina sperme može isteći i prije ejakulacije te može doći do oplodnje. Od umjetnih metoda svakako su najpoznatije barijerne, odnosno mehaničke metode kontracepcije, kondom te femidom (ženski kondom). Kondom, osim što je djelotvoran kao zaštita od neželjene trudnoće, isto tako je zaštita od spolno prenosivih bolesti. Upravo iz tog razloga najveći dio spolno aktivnih osoba i primjenjuje kondom kao metodu kontracepcije. U umjetnim metodama su i hormonske metode, od kojih su najpoznatije hormonske pilule i učinkovita su zaštita od neželjene trudnoće, no ne štite od spolno prenosivih infekcija, iako su u velikom postotku zastupljene kod mlađih osoba (Web3).

1.5. Utjecaj medija na spolnost mladih

Veliku ulogu u aspektima i znanju o spolnosti kod mladih imaju mediji. Postavlja se pitanje je li taj utjecaj medija pozitivan ili negativan.

Izlaganje djece seksualnim eksplicitnim sadržajima (sadržaji koji nisu primjereni za njihovu dob i ne razumiju ih) može imati štetne utjecaje na zdravi razvoj spolnosti. Uz takve sadržaje mladi se mogu upustiti u prerane spolne odnose, stvoriti kriva mišljenja o spolnosti pa čak postati i žrtvom spolnog nasilja. Pristup takvim seksualnim eksplicitnim sadržajima je sve veći, jer gotovo svi mladi danas imaju pristup internetu te svatko posjeduje pametne mobitele ili tablete. Znanstvena istraživanja izlaganje takvim sadržajima povezuju s razvojem spolno rizičnog ponašanja, seksualnom objektivacijom adolescenata, samoobjektivacijom, seksualnom agresivnošću, nerealnim očekivanjima te formiranjem stavova o spolnosti kao čisto tjelesnom doživljaju, odvojenom od emocija. Takvo ponašanje je češće među

mladićima, odnosno oni su izloženiji takvim sadržajima od djevojaka. Razvoj spolno rizičnog ponašanja gledanjem takvih sadržaja zapravo niti ne čudi, jer i filmovi i internet prikazuju odnose u nerealnom svjetlu, nikada se ne spominje primjerice kontracepcija, kao da ne postoji mogućnost od spolno prenosivih infekcija ili pak neželjene trudnoće. Mladi neprimjerene sadržaje vide na internetu, u časopisima, gledaju ih na televiziji putem filma, reality showa, spotova, čuju ih u tekstovima pjesama. Potpuno seksualno eksplicitni sadržaji nisu prisutni u linearnim televizijskim programima, nego na specijaliziranim kanalima, no internet i to danas lako omogućava.

Veliki problem koji se javlja zbog interneta je i takozvani „sexting“, slanje neprimjerenih sadržaja i fotografija. Mladi sve češće tome podliježu zbog pritiska vršnjaka te želje za dokazivanjem svoje seksualnosti, kako drugima, tako i sebi.

Društvo danas ipak intenzivnije nastoji ograničiti sadržaje neprimjerene za mladenačku dob pa se tako recimo filmovi prikazuju s dobnom oznakom u uglu, 12, 15 ili 18.

Kategorija 12

Sadržaji u kojima se prikazuje nagost, ali bez prikazivanja spolnih organa, a koji nagovještaju seksualnu aktivnost trebaju biti označeni kategorijom 12. Kratke scene golog ljudskog tijela u obrazovnom ili dokumentarnom kontekstu, bez detaljnog ili seksualiziranog prikaza, mogu biti prihvatljive i za djecu do 12 godina.

Kategorija 15

Sadržaji u kojima se nagost prikazuje u seksualnom kontekstu i prikazuju se seksualne aktivnosti, ali bez prikaza spolnih organa i spolne stimulacije, označavaju se kategorijom 15. U ovu kategoriju spadaju i verbalne aluzije na seksualne aktivnosti, odnosno komentari te (urednički i sadržajno opravdan) govor koji sadrži prostačenje i psovanje.

Kategorija 18

Sadržaji koji detaljno prikazuju seksualne aktivnosti, ali ipak ne na pornografski način, nose oznaku 18. U ovim su programima moguće i scene koje sadrže neke oblike seksualnog nasilja, seksualnog iskorištavanja i/ili ugrožavanja ljudskog dostojanstva putem seksualnosti, no nisu dopušteni pornografski sadržaji. Kategorijom 18 moraju se označiti i sadržaji s učestalim seksualno eksplicitnim razgovorima, uz detaljne verbalne opise (Web4).

1.6. Roditelji i spolnost djeteta

U današnje vrijeme čovjek ima puno znanja i zauzima svoje stavove po pitanju svih područja, no slabo se snalazi u međuljudskim odnosima, onima u braku i obitelji te posebice u temama spolnog odgoja. Roditelji i obitelj su glavni odgojni čimbenici u spolnom odgoju, no danas na spolni odgoj adolescenta više utječu razni mediji i vršnjaci (Baloban, 1998). Roditelji adolescentima daju jako malo informacija o spolnosti, kontracepciji, spolno prenosivim infekcijama, izbjegavaju teme o seksu u njihovoj prisutnosti, što zbog neugode i osjećaja srama, što zbog mišljenja kako ih djeca neće shvatiti ozbiljno. Razgovor roditelja s njihovom djecom o tim temama dovodi do smanjenog spolno rizičnog ponašanja (Berk, 2015). Ukoliko mladi ne dobiju informacije od roditelja, traže ih od prijatelja ili u medijima. I internet i televizija su opasan izvor informacija o spolnosti. Televizijski program koji adolescenti gledaju u kasnim terminima sadrži 80% seksualnog sadržaja. Filmovi prikazuju nerealne slike spolnosti, partnere koji su strastveni, ne koriste zaštitu, ne brinu o trudnoći ili spolno prenosivim bolestima te ne brinu hoće li takvo ponašanje ostaviti kakve negativne posljedice (Roberts, Henriksen i Foehr, 2004 navedeno u Berk, 2015). Kako se mladi ne bi vodili pogrešnim idejama i informacijama o spolnosti, ključnu ulogu imaju roditelji, koji ih trebaju uputiti i osvijestiti. Najvažnije je imati otvorenu i opuštenu komunikaciju sa svojom djecom; pokazati im da ste tu za njih ako žele bilo kakve informacije vezane na tu temu, uvjeriti ih da vam mogu vjerovati te im iskreno odgovarati na pitanja o spolnosti. Isto tako, djeci ne treba uljepšavati nazive spolnih organa, spolnog odnosa i slično, treba im dati puni i pravilan naziv, jer to nije nešto čega se treba sramiti i ne treba biti tabu tema. Treba slobodno razgovarati o pornografiji, stvarima na internetu, televiziji, upozoriti ih na opasnosti i objasniti sve nepoznanice. U razgovoru s djecom, odnosno adolescentima, treba pravilno i kvalitetno komunicirati, poticati i njih na sudjelovanje, da pitanja budu usmjerena na obje strane, kako bi se oni oslobodili i opušteno razgovarali sa svojim roditeljima o temi spolnosti. Djecu ne treba osuđivati ukoliko se njihovo mišljenje razlikuje, razgovorom ih treba osvijestiti i uputiti na drugo mišljenje ako je njihovo neispravno. Najvažnije od svega je zapravo održavati stalnu komunikaciju s adolescentima. Nije dovoljno održati jedan razgovor i smatrati da je obavljena roditeljska dužnost. Adolescente treba često poticati na razgovor o temama spolnosti, jer ukoliko se roditelj pokaže otvoren za razgovor, oni će se često vraćati s novim pitanjima, informacijama, razmišljanjima i zapravo već kroz takve razgovore roditelj može smanjiti spolno rizično ponašanje adolescenta (Berk, 2015). Roditelji imaju dakle veliku ulogu u izgradnji spolnog identiteta djeteta. Francuska psihoanalitičarka Christiane Olivier ističe

važnost komunikacije roditelja i djece po pitanju spolnosti. Naglašava kako je važno odgovarati djeci na postavljena pitanja, a ne skrivati ili izbjegavati odgovore, jer ta pitanja neće nestati, nego će se još uvećati i zaokupirati dijete (Olivier, 1992 navedeno u Raffauf, 2006).

1.7. Zdravstveni odgoj u RH

Osim roditelja, kao ključnih edukatora djece po pitanju spolnosti, u tome veliku ulogu ima dakako i samo osnovnoškolsko obrazovanje. 27. rujna 2012., odlukom tadašnjeg ministra znanosti, obrazovanja i sporta, Željka Jovanovića, u škole Republike Hrvatske uveden je eksperimentalni program zdravstvenog odgoja. Zdravstveni odgoj kao takav u školi treba djecu i mlade formirati u zdrave, uspješne i odgovorne osobe. Program Zdravstvenog odgoja u Republici Hrvatskoj obuhvaća očuvanje zdravlja i kvalitete života, humane odnose među spolovima i ljudsku spolnost, prevenciju ovisnosti, kulturu društvene komunikacije i prevenciju nasilničkog ponašanja. Program Zdravstvenog odgoja podijeljen je u 4 modula: Živjeti zdravo, Prevencija ovisnosti, Prevencija nasilničkog ponašanja te Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje. Modulom „Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje“ žele se učenicima pružiti pouzdane i zdravstveno ispravne informacije i cilj mu je učenike oblikovati u osobe koje donose odgovorne odluke po pitanju fizičkog i mentalnog zdravlja. U pripremi materijala pomažu stručni suradnici, pedagozi, psiholozi i drugi, ali isto tako i vanjski suradnici - školska medicina (Web5). Upravo taj četvrti modul, u javnosti poznatiji kao spolni odgoj, izazvao je lavinu reakcija i opću konfuziju u javnosti nakon uvođenja kurikuluma. Najveći problem izazvale su teme koje su se pojavile za program 5.-8. razreda; u petom razredu tema „Vlastito tijelo u promjenama“ s ishodom – objasniti masturbaciju kao sastavni dio ljudske spolnosti; u šestom razredu tema „Emocije u vršnjačkim odnosima“ i „Uloga medija u vršnjačkim odnosima“ s ishodom u kojima se trebalo raspraviti na koji način pornografija prikazuje ljudsku seksualnost te muške i ženske seksualne odnose; u sedmom razredu tema „Prihvatanje različitosti u seksualnosti“ gdje se trebao dati primjer i diskutirati o rizičnim spolnim ponašanjima; u osmom razredu tema „Odgovorno spolno ponašanje“ čiji je ishod trebao objasniti zašto spolnu zrelost treba pratiti odgovorno spolno ponašanje te istaknuti značenje spolnog odnosa uz zaštitna sredstva. Vrlo brzo se taj kurikulum našao pod povećalom te završio na Ustavnom sudu i uslijedile su dorade postojećeg kurikuluma. Akademske godine 2013./2014. četvrti se modul nakon revidiranja ponovno našao u programu te je bio manje odgojno vulgaran i transparentniji (Rukavina Kovačević, 2015).

Nastavni plan i program za provedbu zdravstvenog odgoja uključuje dio sadržaja već inkorporiranog u postojeće sadržaje nastavnih predmeta, školskih preventivnih programa, sata razrednika i projekata te uključuje dodatne sadržaje (30%) koji su planirani za izvođenje u okviru sata razrednog odjela. Modul „Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje“, u okviru sata razrednika uključuje 2 sata u petom razredu osnovne škole, 4 u šestom razredu, 3 u sedmom te 4 u osmom razredu osnovne škole (tablica 1), (Web5).

Tablica 1. Nastavni plan za provedbu zdravstvenog odgoja u okviru sata razrednika (Web5)

r. b	Moduli	Razred/ planirani broj sati po modulu			
		5. razred	6.razred	7.razred	8. razred
1	Živjeti zdravo	4	3	5	4
2	Prevenција nasilničkog ponašanja	4	2	2	2
3	Prevenција ovisnosti	2	3	2	2
4	Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje	2	4	3	4
Ukupno sati		12	12	12	12

U tablici 2 navedeni su sadržaji i ishodi učenja zdravstvenog odgoja (modula 4, Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje) integrirani u postojeće sadržaje nastavnih predmeta (prirode i biologije), školskih preventivnih programa, sata razrednika te projekata.

Tablica 2. Sadržaji i ishodi učenja zdravstvenog odgoja (modula 4) integriranog u postojeće sadržaje nastavnih predmeta, školskih preventivnih programa, sata razrednika te projekata (Web6)

Modul – Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje			
Sadržaji i ishodi integrirani u postojeće sadržaje nastavnih predmeta, školskih preventivnih programa, sata razrednika i projekata	Očekivani ishodi	Ključni pojmovi	Napomena
5. razred			
Pubertet – promjene i teškoće u sazrijevanju	Prepoznati promjene (fizičke, spolne i psihičke) koje se događaju u pubertetu Povezati pojave mjesečnice i polucije sa spolnim sazrijevanjem Razlikovati unutarnje organe za razmnožavanje muškaraca (sjemenici, sjemenovodi, mokraćna cijev) i žena (jajnici, jajovodi, maternica, rodnica)	pubertet, spolni sustav	Nastavni plan i program – Priroda
8. razred			
Roditelji i potomci	Opisati gene kao nositelje nasljednih osobina Razlikovati spolno od nespolnog razmnožavanja Opisati značajke spolnog razmnožavanja (oba roditelja – žena/ženka i muškarac/ mužjak, odnosno ženska jajna stanica i muška spolna stanica – spermij, raznolikost potomaka) Obrazložiti važnost genske raznolikosti za opstanak života Opisati kako muške spolne stanice (spolni kromosomi X i Y) određuju spol	srodnost i raznolikost, nasljeđivanje, nasljedne i nenasljedne promjene	Nastavni plan i program – Biologija

Grada i uloga spolnih organa	Povezati građu i ulogu spolnih organa Istaknuti važnost poznavanja menstrualnog ciklusa Opisati pojavu menstruacije i polucije kao znak spolne zrelosti organizma i mogućnosti oplodnje Obrazložiti zašto spolnu zrelost treba pratiti odgovorno spolno ponašanje Povezati menstrualni ciklus s plodnim i neplodnim danima Naveći osnovne načine kontracepcije i obrazložiti ulogu kontracepcije	muški i ženski spolni organi, sporedna spolna obilježja	Nastavni plan i program - Biologija
Začće i razvitak djeteta prije rođenja	Opisati razvoj ploda prije rođenja Razlikovati pojmove trudnoća i porođaj Nabrojiti znakove trudnoće: izostanak mjesečnice, tjelesne promjene; Opisati ulogu posteljice i pupčane vrpce Razlikovati pojmove zametak i plod Obrazložiti potrebu odgovornog ponašanja u trudnoći	oplodnja ili začće, razvoj ploda, trudnoća, porođaj	Nastavni plan i program – biologija
Od rođenja do smrti	Prepoznati značajke pojedinih razdoblja u životu čovjeka Usporediti tjelesno i spolno sazrijevanje Naveći sličnosti i razlike među spolovima Promatrati i opisati promjene na članovima obitelji i znancima tijekom različitih životnih razdoblja	životna razdoblja: rođenje, djetinjstvo, pubertet, mladenaštvo, zrela dob, starost i smrt	Nastavni plan i program – biologija
Odgovorno spolno ponašanje	Naveći spolno prenosive bolesti i njihove uzročnike Naveći načine prevencije prenošenja spolno prenosivih bolesti Istaknuti značenje spolnog odnosa sa zaštitnim sredstvima	zdravlje i osobna higijena spolnih organa, čovječan odnos među spolovima	Nastavni plan i program – biologija

Programom Zdravstvenog odgoja predviđeni su, kako je napisano već, dodatni sadržaji u okviru sata razrednog odjela, koji obuhvaćaju 30% sadržaja.

U tablicama 3 – 6 vidljivi su dodatni sadržaji zdravstvenog odgoja, odnosno četvrtog modula „Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje“ u okviru sata razrednika.

Tablica 3. Teme i očekivani ishodi zdravstvenog odgoja, modula 4, u okviru sata razrednika za 5. razred (Web7)

Modul - Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje			
Teme planirane za provedbu na satu razrednika	Očekivani ishodi	Ključni pojmovi	Napomena
Uloga i pritisak medija u pubertetu (1 sat)	Prepoznati kako mediji i internet stvaraju norme izgleda i ponašanja Prepoznati kakve emocije stvaraju medijski pritisci vezani uz određeni tjelesni izgled i ponašanje	medijski utjecaj na mlade medijski prikaz ljepote osobne kvalitete	
Vlastito tijelo u promjenama (1 sat)	Prepoznati spolnost kao sastavni dio cjelokupnog čovjekova života Objasniti masturbaciju kao sastavni dio ljudske spolnosti (objasniti pogrešnost nekad raširenih vjerovanja o njezinoj štetnosti)	promjene na tijelu u razvoju	provedba planirana u suradnji s liječnikom školske medicine

Tablica 4. Teme i očekivani ishodi zdravstvenog odgoja, modula 4, u okviru sata razrednika za 6. razred (Web7)

Modul – Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje			
Teme planirane za provedbu na satu razrednika	Očekivani ishodi	Ključni pojmovi	Napomena
Emocije u vršnjačkim odnosima (2 sata)	Razlikovati pojmove prijateljstvo, zaljubljenost, ljubav, bliskost, tjelesna privlačnost Prepoznati osobine i ponašanja koje trebaju (traže) u prijatelju Uočiti sličnosti između vlastitih osobina i ponašanja i osobina i ponašanja prijatelja Uočiti neugodne emocije koje doživljavaju ako u odnosu ne dobivaju ono što trebaju Prepoznati razloge neizražavanja vlastitih osjećaja i potreba Primijeniti konstruktivne načine izražavanja vlastitih osjećaja i potreba (u formi "ja – poruke)	emocije, ljubav, prijateljstvo, zaljubljenost, „ja-poruke“	

Uloga medija u vršnjačkim odnosima (2 sata)	Prepoznati i raspraviti spolne/rodne stereotipe u popularnim medijima Naveći i raspraviti pozitivne i negativne primjere napisa o spolnosti mladih u medijima Prepoznati raširenu seksualizaciju medijskih sadržaja vezanih uz popularnu kulturu mladih - (video-spotovi, tekstovi popularnih pjesama, ...) Prepoznati moguće negativne aspekte uporabe društvenih mreža (facebook i slične) i njihov utjecaj na samopoštovanje i odnose među vršnjacima	spolnost mladih u medijima, neprimjereni sadržaji u medijima, zlouporaba društvenih mreža	
--	--	---	--

Tablica 5. Teme i očekivani ishodi zdravstvenog odgoja, modula 4, u okviru sata razrednika za 7. razred (Web7)

Modul – Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje			
Teme planirane za provedbu na satu razrednika	Očekivani ishodi	Ključni pojmovi	Napomena
Važnost samopoštovanja, asertivnosti i osobnog integriteta za odgovorno odlučivanje (2 sata)	Prepoznati koje znanje o sebi imaju učenici Procijeniti vlastito samopoštovanje Prepoznati razliku između visokog i niskog samopoštovanja Prepoznati i razmijeniti s drugima svoje pozitivne osobine Prepoznati i razmijeniti s drugima pozitivne osobine drugih Objasniti asertivno ponašanje Prepoznati i objasniti razliku između asertivnog, pasivnog i agresivnog ponašanja Primijeniti asertivnu poruku Prepoznati i objasniti ulogu samopoštovanja u različitim vrstama ponašanja u odnosu s drugima (asertivno, pasivno i agresivno)	samopoštovanje, asertivno ponašanje	
Komunikacija o spolnosti (1 sat)	Objasniti važnost razgovora o spolnosti s bliskim osobama Primijeniti u komunikaciji „ja – poruke“ Raspravljati o vrijednostima i međusobnim odnosima	komunikacija, povjerenje	

Tablica 6. Teme i očekivani ishodi zdravstvenog odgoja, modula 4, u okviru sata razrednika za 8. razred (Web7)

Modul – Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje			
Teme planirane za provedbu na satu razrednika	Očekivani ishodi	Ključni pojmovi	Napomena
Vršnjački pritisak, samopoštovanje i rizična ponašanja (1 sat)	Primijeniti vještinu donošenja odluka Prepoznati pritiske i rizične situacije u prijateljskim/partnerskim odnosima Prepoznati i odbiti vršnjačke pritiske i neželjena ponašanja vezana uz spolnost Dati primjer i diskutirati o rizičnim spolnim ponašanjima Prepoznati i protumačiti ulogu niskog samopoštovanja u rizičnim spolnim ponašanjima	donošenje odluke vršnjački pritisak rizična situacija rizično ponašanje samopoštovanje	
Odgadanje spolne aktivnosti i rizici preranih spolnih odnosa (1 sat)	Opisati što je odgovorno spolno ponašanje Raspraviti pitanje odgađanja spolnih odnosa i pojam apstinencije Raspraviti rizike preranog stupanja u spolne odnose	odgovorno spolno ponašanje apstinencija prerana spolna aktivnost	
Odgovorno spolno ponašanje (2 sata)	Vježbati korake donošenja odgovornih odluka Primijeniti „ne - poruku“ u komunikaciji o spolnosti Pokazati važnost komunikacije s partnerom za odgovorno spolno ponašanje Raspraviti rizike vezane uz spolno ponašanje Navesti najčešće spolno prenosive bolesti Navesti načine zaštite od spolno prenosivih bolesti i neželjene trudnoće	asertivno ponašanje odgovorno spolno ponašanje spolno prenosive bolesti	

1.8. Cilj diplomskog rada

Osnovni je i glavni cilj ovog rada ispitati spoznaje i stavove učenika o spolnosti.

Uz to se žele otkriti i stavovi učenika o samom nastavnom predmetu Prirodi/Biologiji. Isto tako, saznati koliko razgovaraju s roditeljima o spolnosti, utvrditi koliko ih zanima spolnost i iz kojih izvora primaju najveći dio informacija o toj temi. Jedan od ciljeva je bio i saznati koliko učenici razmišljaju o spolno odgovornom ponašanju, odnosno metodama kontracepcije te spolno prenosivim bolestima. Osim toga, cilj je bio i utvrditi mišljenje učenika o prihvaćenosti osoba različitih seksualnih orijentacija u društvu. Uz sve ovo, utvrditi postoje li razlike u navedenom među učenicima ovisno o dobi, spolu te sredini u kojoj žive (selo/grad).

2. MATERIJAL I METODE

Istraživanje je provedeno s učenicima petih, šestih, sedmih i osmih razreda osnovne škole i provedeno je u svibnju 2018. godine, u trima županijama: Osječko-baranjskoj, Istarskoj te Vukovarsko-srijemskoj. Istraživanje je provedeno u svakoj županiji u školi urbane sredine te jednoj školi ruralne sredine. U Osječko-baranjskoj županiji uključilo je dvije škole urbane sredine (Osnovna škola Frana Krste Frankopana, Osnovna škola Mladost) te školu iz ruralne sredine (Osnovna škola Ernestinovo). U Istarskoj županiji uključilo je jednu školu iz urbane sredine (Osnovna škola Vladimira Nazora Pazin) te jednu školu ruralne sredine (Osnovna škola Vladimira Nazora Pazin – područna škola Motovun). U Vukovarsko-srijemskoj županiji u istraživanju je također sudjelovala jedna škola urbane sredine (Osnovna škola Mate Lovraka Županja) te jedna škola ruralne sredine (Osnovna škola „Ivan Goran Kovačić“ Štitar). Istraživanje je obuhvaćalo ispunjavanje upitnika pod nazivom „Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole“ sastavljenog od 21 pitanja. Nakon toga je uslijedila obrada podataka.

2.1. Uzorak

U istraživanju je sudjelovao ukupno 531 učenik. Od ukupnog uzorka, 413 učenika bilo je iz urbane sredine (tablica 7) i 118 učenika iz ruralne sredine (tablica 8). 51% ispitanih su činile djevojčice te 49% dječaci.

Tablica 7. *Popis osnovnih škola i broj učenika po razredima u gradovima (urbana sredina)*

	OŠ Mladost, Osijek	OŠ Frana Krste Frankopana, Osijek	OŠ Vladimira Nazora Pazin	OŠ Mate Lovraka Županja	
Razred	Broj učenika	Broj učenika	Broj učenika	Broj učenika	Ukupno
Peti	11	5	40	26	82
Šesti	6	27	40	20	93
Sedmi	39	26	33	30	128
Osmi	15	32	41	22	110
Ukupno	71	90	154	98	413

Tablica 8. *Popis osnovnih škola i broj učenika po razredima u selima (ruralna sredina)*

	OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Štitar	OŠ Vladimira Nazora Pazin – područna škola Motovun	OŠ Ernestinovo	
Razred	Broj učenika	Broj učenika	Broj učenika	Ukupno
Peti	19	8	3	30
Šesti	17	10	6	33
Sedmi	14	7	12	33
Osmi	16	3	3	22
Ukupno	66	28	24	118

2.2. Instrumenti i postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno upitnikom zatvorenog tipa pod nazivom „Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole“ sastavljenim od 21 pitanja. Upitnik je osmišljen za potrebe ovog istraživanja, s ciljem ispitivanja stavova i znanja učenika o spolnosti čovjeka te je prethodno pregledan od strane psihologa. Ispunjavanje upitnika bilo je u potpunosti anonimno, uz suglasnost roditelja te dobrovoljni pristanak učenika i u svakom trenutku je bilo moguće odustati od ispunjavanja upitnika. Pitanja u upitniku mogu se svrstati u 3 skupine, jedna skupina koja uključuje stavove o nastavnom predmetu prirodi/biologiji (3., 4.), druga skupina koja uključuje izvore informacija o spolnosti (6., 7., 8., 8., 10.) te treća skupina koja uključuje pitanja o stavovima i spoznajama o spolnosti (5., 11.-21.).

Tekstualni dio rada obrađen je programom Microsoft Office Word 2007, grafički prikazi obrađeni su programom Microsoft Office Excel 2007, a statistički testovi provedeni su u statističkom programskom jeziku R (The R Project for Statistical Computing).

Pearsonov Hi-kvadrat test homogenosti primijenjen je da bi se utvrdilo postojanje statistički značajne razlike između ispitivanih uzoraka prema različitim kategorijama.

H0: ne postoji statistički značajna razlika u distribuciji odgovora među kategorijama

H1: postoji statistički značajna razlika u distribuciji odgovora među kategorijama

Razina značajnosti je 0,05. Ako je p-vrijednost testa manja od 0.05, odbacujemo H0. U suprotnom ne odbacujemo H0.

3. REZULTATI

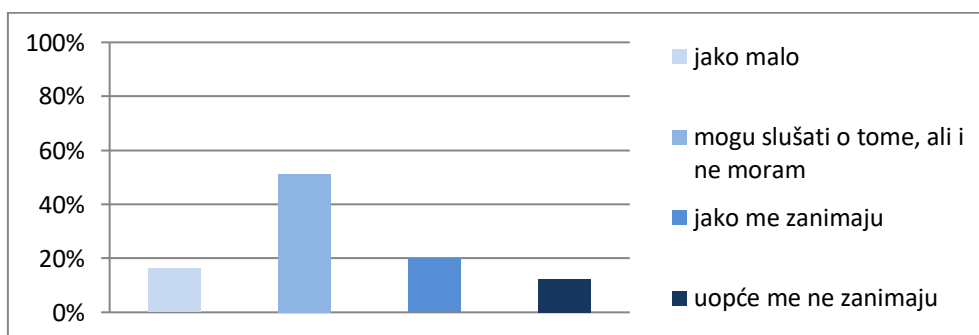
3.1. Analiza upitnika „Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole“ na osnovi ukupnog uzorka

Svi rezultati prikazani grafovima u sljedećem tekstu također su sadržani u prilogu 2, u obliku postotaka unutar tablice.

Od ukupnog broja ispitanika, najveći dio činili su učenici sedmih razreda, njih 30%. Najveći broj učenika se izjasnio da uglavnom voli nastavni predmet prirodu/biologiju, njih 33%, dok ih čak 90% smatra predmetom važnim za život (prilog 2).

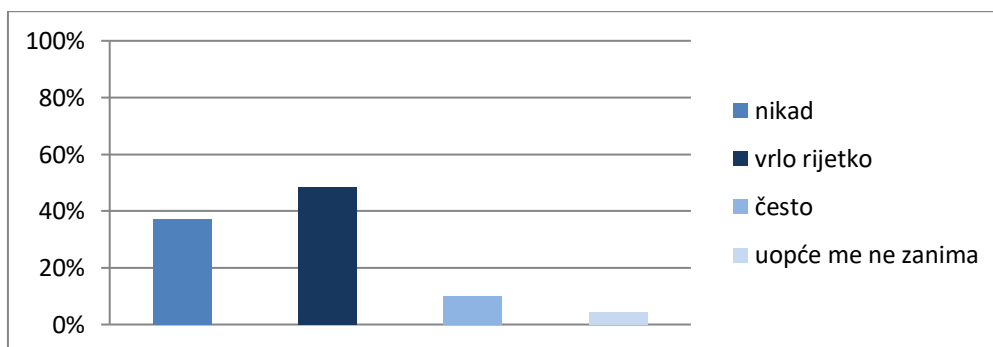
Dalje u tekstu slijedi grafički prikaz odgovora generalnog uzorka na pitanja 5 – 21.

Najveći broj učenika se po pitanju zanimanja za temu spolnost izjasnio odgovorom „mogu slušati o tome, ali i ne moram“, čak njih 51,2% od ukupnog uzorka (slika 1).

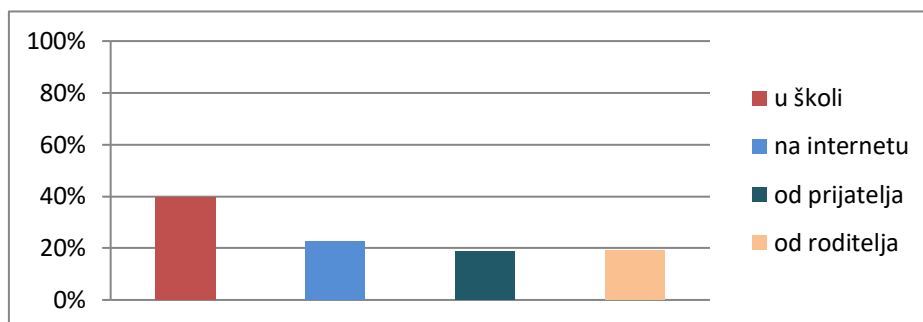
Slika 1. Udio odgovora na pitanje 5 „Koliko Vas zanimaju teme vezane uz spolnost?“

Od ukupnog broja ispitanika, najveći dio vrlo rijetko razgovara s roditeljima o spolnosti, njih 48,4%, dok o toj temi često razgovara svega 10% učenika (Slika 2).

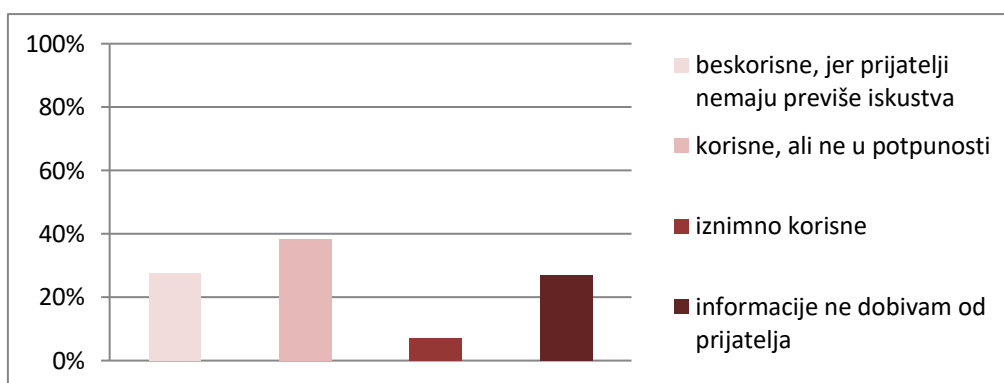
Slika 2. Udio odgovora na pitanje 6 „Koliko pričate s roditeljima o spolnosti?“

Najviše učenika se izjasnilo kako informacije o spolnosti pronalazi u školi, 39,58%, a zatim na internetu, 22,73%.

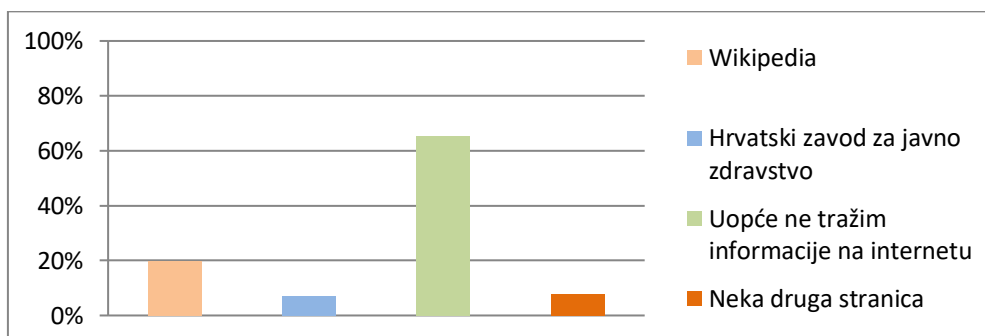
Slika 3. Udio odgovora na pitanje 7 „Gdje pronalazite odgovore na pitanja o spolnosti?“

Što se tiče korisnosti informacija koje učenici dobiju od prijatelja, najveći postotak, 38,2 %, se izjasnio kako su informacije od prijatelja korisne, ali ne u potpunosti (slika 4).

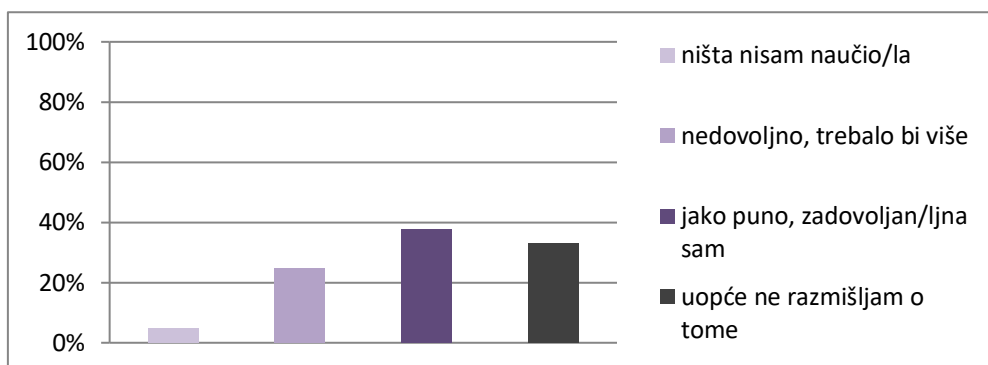
Slika 4. Udio odgovora na pitanje 8 „Koliko su korisne informacije o spolnosti koje dobijete od prijatelja?“

Najveći broj učenika tvrdi kako ne traži informacije o spolnosti na internetu, 65,3%(slika5).

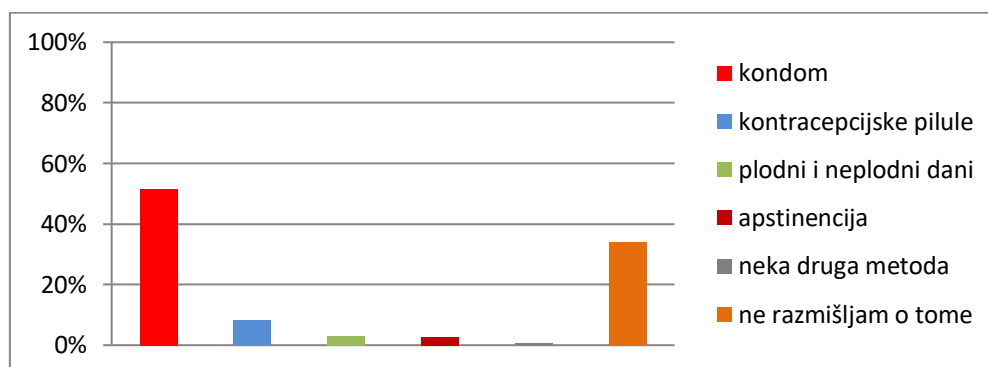
Slika 5. Udio odgovora na pitanje 9 „Na kojoj internetskoj stranici najčešće pronalazite informacije o spolnosti?“

Najveći dio učenika smatra da je o spolnosti u školi naučio jako puno, njih 37,7% (slika 6).

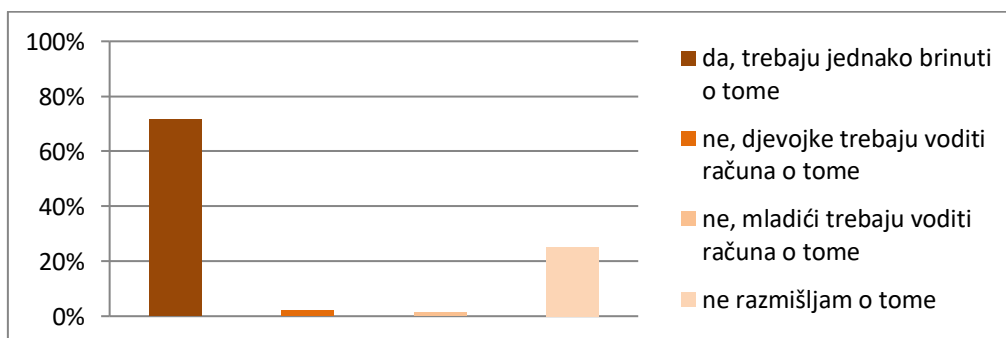
Slika 6. Udio odgovora na pitanje 10 „Koliko ste o spolnosti naučili u školi?“

Govoreći o kontracepciji, najviše učenika se izjasnilo kako kondom smatra najsigurnijom metodom za sprječavanje neželjene trudnoće; 51,6% ispitanih (slika 7).

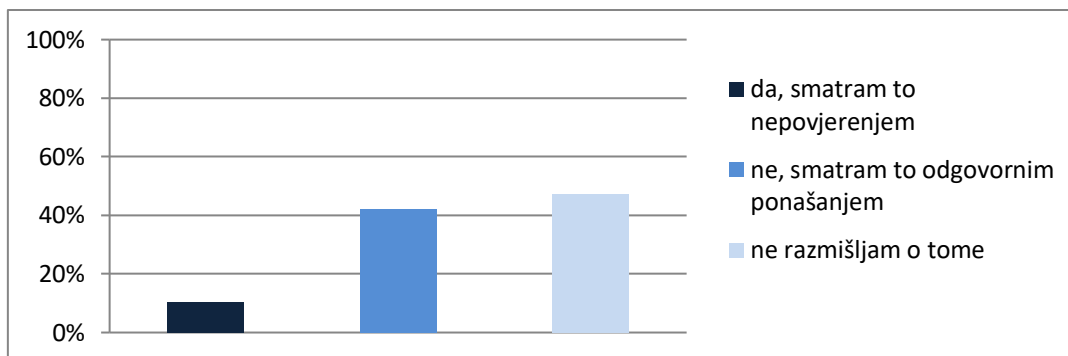

Slika 7. Udio odgovora na pitanje 11 „Govoreći o kontracepciji, koju metodu smatrate najsigurnijom za sprječavanje neželjene trudnoće?“

Najveći dio (71,5%) smatra da oba spola trebaju jednako brinuti o kontracepciji (slika 8). Uz to, 42% ispitanih smatra korištenje kontracepcije znakom odgovornog ponašanja (slika 9.)

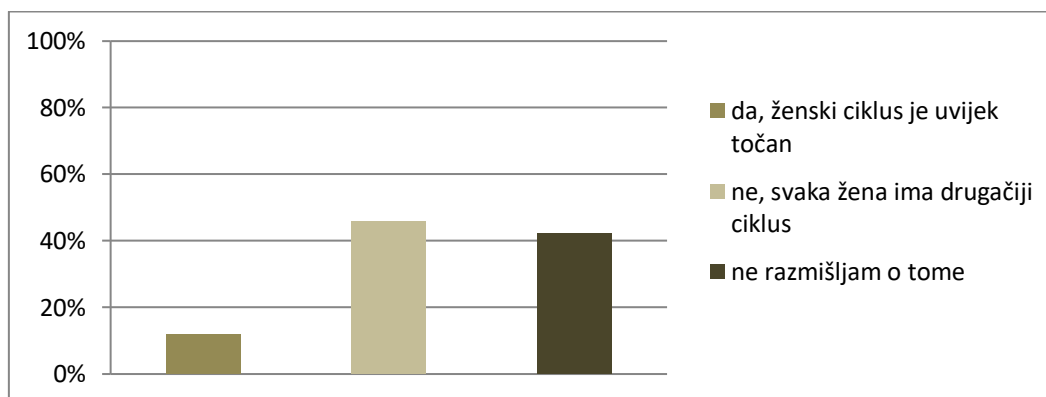

Slika 8. Udio odgovora na pitanje 12 „Trebaju li djevojke i mladići biti jednako odgovorni po pitanju kontracepcije?“

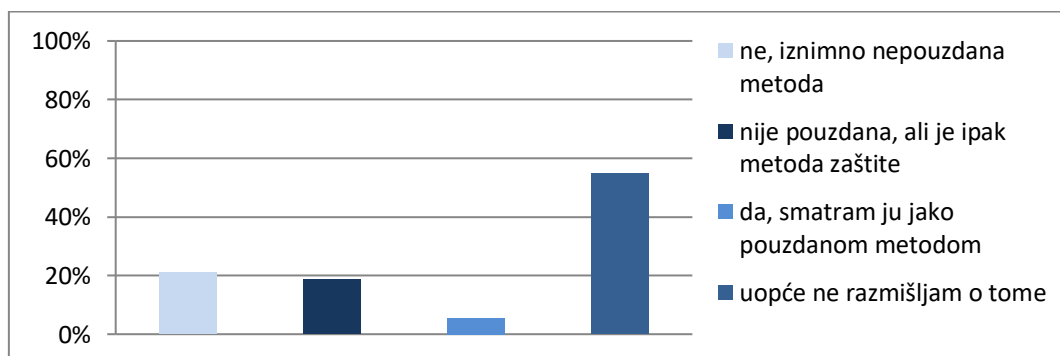

Slika 9. Udio odgovora na pitanje 13 „Smatrate li korištenje kontracepcije znakom nepovjerenja u odnosu?“

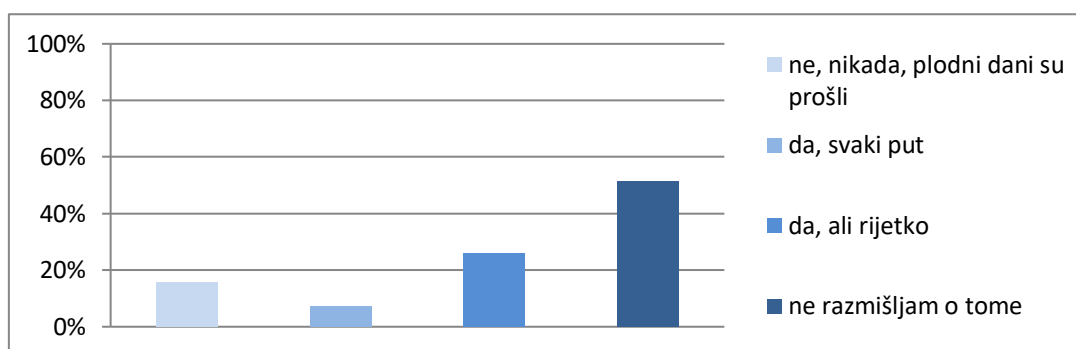
Nadalje ispitujući o kontracepciji, 45% ispitanih učenika odgovorilo je kako metoda računanja plodnih dana nije pouzdana metoda zaštite, dok relativno mal postotak, 12%, smatra kako je to pouzdana metoda (slika 10). Suprotno tome, velik postotak ispitanih učenika, čak 54%, uopće ne razmišlja o pouzdanosti prekinutog snošaja kao metode zaštite (slika 11). Osim toga, 51% ispitanih učenika ne razmišlja ni o tome može li djevojka ostati trudna za vrijeme mjesečnice (slika 12).

Slika 10. Udio odgovora na pitanje 14 „Je li metoda računanja plodnih dana pouzdana metoda zaštite?“

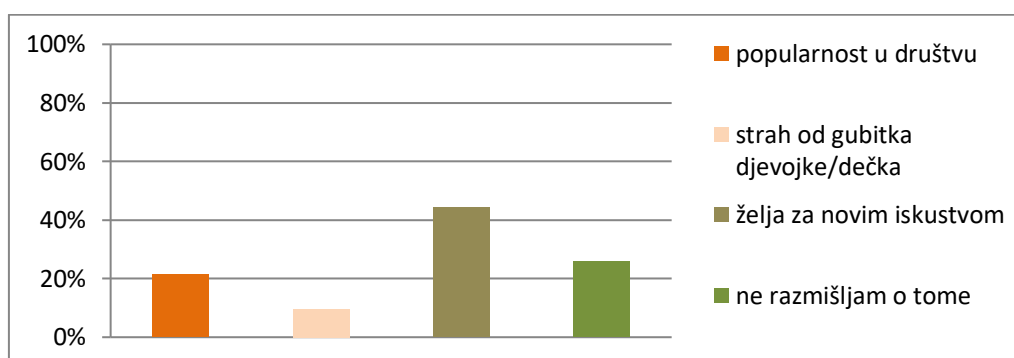

Slika 11. Udio odgovora na pitanje 17 „Je li prekid snošaja pouzdana metoda zaštite?“

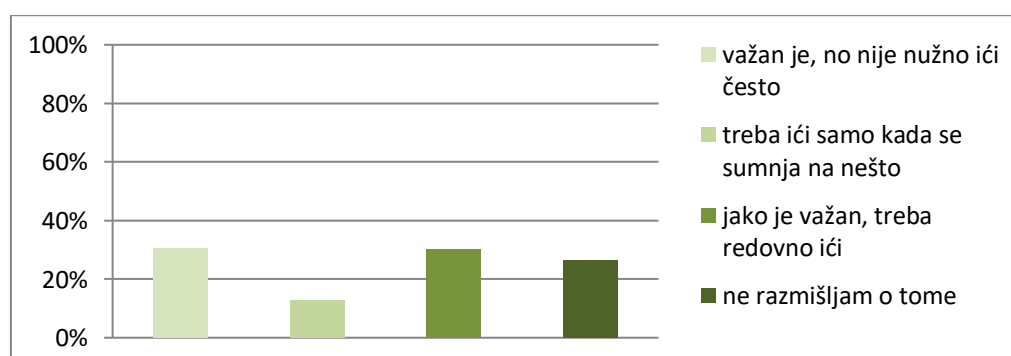
Slika 12. Udio odgovora na pitanje 15 „Može li djevojka ostati trudna za vrijeme mjesečnice?“

Malo manje od polovice ispitanih, njih 43,2%, smatra kako je želja za novim iskustvom razlog stupanja u prerane spolne odnose (slika 13).

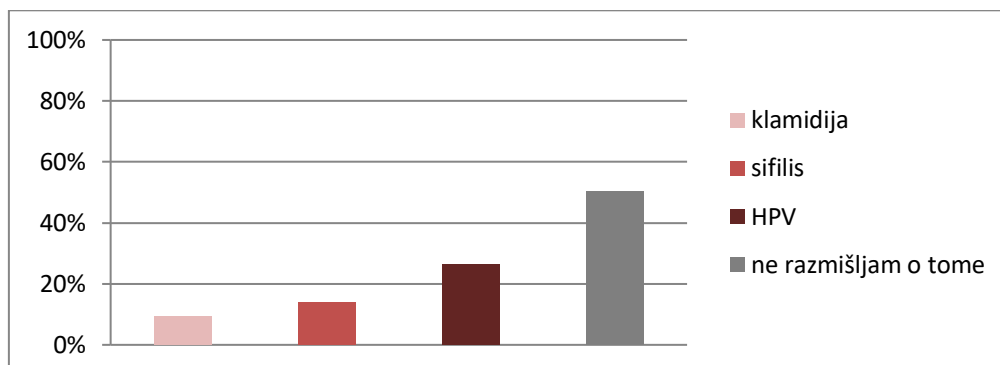
Slika 13. Udio odgovora na pitanje 16 „Iz kojih razloga bi mladi mogli stupiti u spolne odnose ranije nego ostali vršnjaci?“

Najveći broj učenika, 31%, smatra kako je posjet ginekologu/urologu važan, no kako nije nužno ići često. 26% ih uopće ne razmišlja o tome (slika 14).

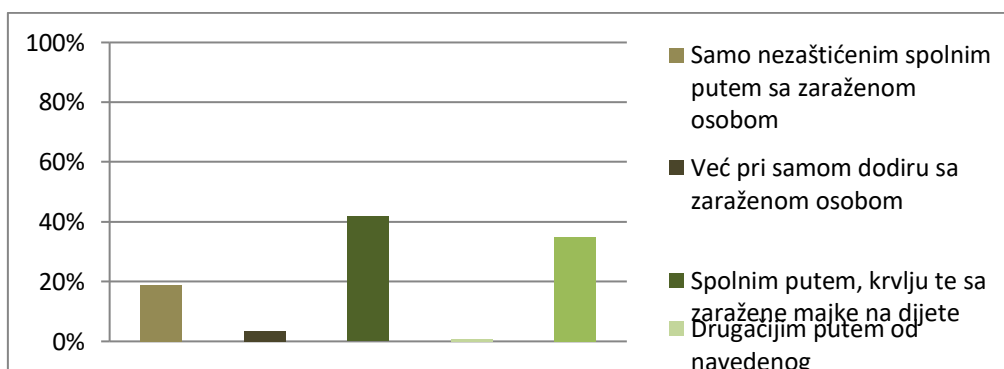

Slika 14. Udio odgovora na pitanje 18 „Koliko je važan redovan posjet ginekologu ili urologu?“

Polovica učenika, 50,18% uopće ne razmišlja o spolnim bolestima, odnosno koja je najraširenija (slika 15), ali čak njih 41,77% zna kojim se putem prenosi HIV(AIDS), slika (16).

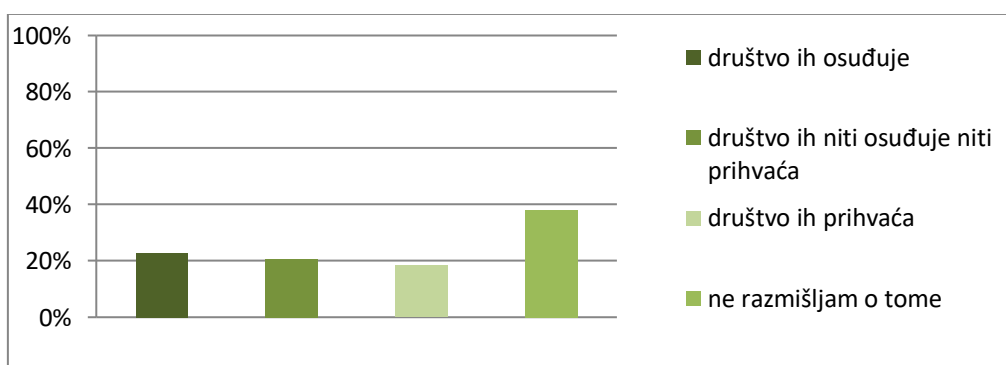

Slika 15. Udio odgovora na pitanje 19 „Za koju spolno prenosivu bolest mislite da je najraširenija?“

Slika 16. Udio odgovora na pitanje 20 „Na koji način se HIV (AIDS) prenosi?“

38% ispitanih uopće ne razmišlja o prihvaćenosti osoba različitih spolnih orijentacija u društvu (slika 17).

Slika 17. Udio odgovora na pitanje 21 „Kako su osobe različitih spolnih orijentacija prihvaćene u našem društvu?“

3.2. Analiza upitnika „Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole“ prema različitim kategorijama

Rezultati su podijeljeni u tri dijela. Obuhvaćaju pitanja i odgovore koji ukazuju na stavove o nastavnom predmetu prirodi/biologiji, zatim na izvore informacija o spolnosti te na znanja i stavove o spolnosti. Svaki dio obuhvaća tablice s pitanjima i odgovorima koji su podijeljeni prema sljedećim kategorijama: dječaci/djevojčice, grad/selo i razred. U prilogu se nalazi tablica odgovora na sva pitanja upitnika s postocima svih ispitanih učenika zajedno (ukupan uzorak) (prilog 2). U statističkoj analizi, uzeti su u obzir odgovori svih ponuđenih pitanja i na temelju toga dobivene statistički značajne razlike označene u tablicama.

Odgovori na pitanja (3.-4.) upitnika koji ukazuju na stavove o nastavnom predmetu priroda/biologija

Tablica 9. *Odgovori na pitanja o stavovima prema nastavnom predmetu priroda/biologija prema kategoriji dječaci/djevojčice i grad/selo*

	PITANJE	Kategorija	Dječaci	Djevojčice	Grad	Selo
		ODGOVORI	(%)	(%)	(%)	(%)
3.	Vole li nastavni predmet biologiju?	Ne	10,4	4,4 *	6,5	10,1
		Uglavnom ne	10,4	6	8,7	6
		Niti da niti ne	24,2	18,1	21,8	18,6
		Uglavnom da	28	38,7	32,5	37,3
		Da	27	32,8	30,5	28
2.	Smatrate li gradivo prirode/biologije važnim za život?	Da	85,7	93,3 *	88,6	93,2
		Ne	14,3	6,7	11,4	6,8

*Bilješka: u tablicama 9-14: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$*

Tablica 10. *Odgovori na pitanja o stavovima prema nastavnom predmetu priroda/biologija prema kategoriji razred (dob)*

	PITANJE	Kategorija	5.razred	6.razred	7.razred	8.razred
		ODGOVORI	(%)	(%)	(%)	(%)
3.	Volete li nastavni predmet biologiju?	Ne	3,57	2,38	8,07	14,4 ***
		Uglavnom ne	6,25	6,35	7,45	12,12
		Niti da niti ne	16,96	21,43	22,98	21,96
		Uglavnom da	27,67	38,09	35,40	31,81
		Da	45,53	31,74	26,08	19,7
4.	Smatrate li gradivo prirode/biologije važnim za život?	Da	85,7	93,3	88,6	93,2
		Ne	14,3	6,7	11,4	6,8

Rezultati su pokazali kako 29,95% učenika voli nastavni predmet prirodu/biologiju (prilog 2). Pearsonovim Hi-kvadrat testom homogenosti utvrđena je statistički značajna razlika između ispitanika prema spolu ($p < 0,05$) i prema dobi ($p < 0,001$), pri čemu djevojčice i učenici nižih razreda više vole prirodu/biologiju. Gotovo svi ispitani, njih čak 89,6% smatraju prirodu/biologiju važnom za život (prilog 2). Utvrđena je statistički značajna razlika u raspodjeli odgovora između dječaka i djevojčica, pri čemu djevojčice u većoj mjeri smatraju nastavni predmet prirodu/biologiju važnom za život.

Odgovori na pitanja (6.-10.) upitnika koji ukazuju na izvore informacija o spolnosti

Tablica 11. *Odgovori na pitanja o izvorima spolnosti prema kategoriji dječaci/djevojčice i grad/selo*

PITANJE		Kategorija	Dječaci	Djevojčice	Grad	Selo
		ODGOVORI	(%)	(%)	(%)	(%)
6.	Koliko pričate s roditeljima o spolnosti?	Nikad	38,84	35,42	38,5	32,20 *
		Vrlo rijetko	46,54	50,19	49,4	44,91
		Često	9,61	10,33	7,5	18,64
		Uopće me ne zanima	5	4,06	4,6	4,23
7.	Gdje pronalazite odgovore na pitanja o spolnosti?	U školi	37,7	41,46 **	38,8	42,17
		Na internetu	27,8	17,72	23,44	20,4
		Od prijatelja	18,84	18,35	18,88	17,69
		Od roditelja	15,65	22,46	18,88	19,73
8.	Koliko su korisne informacije o spolnosti koje dobijete od prijatelja?	Beskorisne, jer prijatelji nemaju previše iskustva	26,53	28,78	28,09	26,27 *
		Korisne, ali ne u potpunosti	39,23	37,26	40,67	29,66
		Iznimno korisne	9,61	4,8	5,57	12,71
		Informacije ne dobivam od prijatelja	24,61	29,15	25,66	31,35
9.	Na kojoj internetskoj stranici najčešće pronalazite informacije o spolnosti?	Wikipedia	20,23	19,55 ***	20,91	16,23
		Hrvatski zavod za javno zdravstvo	8,01	6,27	7,45	6
		Uopće ne tražim informacije na internetu	59,16	71,21	64,90	66,66
		Neka druga stranica	12,6	2,95	6,73	11,11
10.	Koliko ste o spolnosti naučili u školi?	Ništa nisam naučio/la	6,15	3,32 ***	4,6	5,09 *
		Nedovoljno, trebalo bi više	31,53	18,08	23	30,5
		Jako puno, zadovoljan/ljna sam	33,84	41,32	36,31	42,37
		Uopće ne razmišljam o tome	28,46	37,26	36,07	22,03

Tablica 12. Odgovori na pitanja o izvorima spolnosti prema kategoriji razredi (dob)

PITANJE		Kategorija	5.razred	6.razred	7.razred	8.razred
		ODGOVORI	(%)	(%)	(%)	(%)
6.	Koliko pričate s roditeljima o spolnosti?	Nikad	38,39	31,74	41	36,36
		Vrlo rijetko	43,75	52,38	47,82	49,24
		Često	12,5	11,9	6,83	9,85
		Uopće me ne zanima	5,35	3,96	4,34	4,54
7.	Gdje pronalazite odgovore na pitanja o spolnosti?	U školi	55,32	36,95	33,14	35,5 ***
		Na internetu	12,76	19,56	22,1	34,31
		Od prijatelja	10,63	19,56	25,97	16,57
		Od roditelja	21,27	23,91	18,78	13,61
8.	Koliko su korisne informacije o spolnosti koje dobijete od prijatelja?	Beskorisne, jer prijatelji nemaju previše iskustva	21,43	25,4	31,67	30,3
		Korisne, ali ne u potpunosti	35,71	35,71	41	39,39
		Iznimno korisne	6,25	11,1	4,96	6,81
		Informacije ne dobivam od prijatelja	36,6	27,77	22,36	23,48
9.	Na kojoj internetskoj stranici najčešće pronalazite informacije o spolnosti?	Wikipedia	12,38	21,42	16,77	28,57 *
		Hrvatski zavod za javno zdravstvo	7,08	6,35	8,07	6,76
		Uopće ne tražim informacije na internetu	77,87	61,9	68,32	54,13
		Neka druga stranica	2,65	10,31	6,83	10,52
10.	Koliko ste o spolnosti naučili u školi?	Ništa nisam naučio/la	3,57	4,76	6,83	3,03 **
		Nedovoljno, trebalo bi više	16,07	25,4	25,46	30,3
		Jako puno, zadovoljan/ljna sam	51,78	30,95	28,57	43,18
		Uopće ne razmišljam o tome	28,57	38,88	39,13	23,48

Rezultati su pokazali da učenici uglavnom vrlo rijetko razgovaraju s roditeljima o spolnosti. Na osnovi ovog pitanja utvrđena je statistički značajna razlika između učenika iz urbane i ruralne sredine ($p < 0,05$), pri čemu učenici iz ruralne sredine češće razgovaraju s roditeljima o toj temi. Većina učenika informacije o spolnosti pronalazi u školi (39,58%) (prilog 2), a statistički značajna razlika u raspodjeli odgovora za ovo pitanje utvrđena je među dječacima i djevojčicama te razredima pa tako djevojčice više informacija primaju u školi, dok dječaci u većoj mjeri pronalaze informacije na internetu. Osim toga, učenici nižih razreda (5. i 6.) više informacija o spolnosti primaju u školi od učenika viših razreda (7. i 8.), (spol: $p < 0,01$, dob: $p < 0,001$).

Što se tiče korisnosti informacija o spolnosti koje učenici primaju od prijatelja, najveći broj od ukupnog uzorka, njih 38,2%, te informacije smatra korisnima, no ne u potpunosti (prilog 2). Utvrđena je statistički značajna razlika u distribuciji odgovora za ovo pitanje unutar kategorije grad/selo ($p < 0,05$), gdje učenici iz ruralne sredine u većoj mjeri te informacije smatraju iznimno korisnima, dok ih učenici iz urbane sredine smatraju korisnima, no ne u potpunosti.

Na pitanje na kojoj internetskoj stranici učenici najčešće pronalaze informacije o spolnosti, najviše ih se izjasnilo kako uopće ne traže informacije o spolnosti na internetu, čak njih 65,3%, dok su od ponuđenih stranica u najvećoj mjeri izabrali Wikipediju, 19,87% (prilog 2). Statistički značajna razlika utvrđena je unutar kategorije spol ($p < 0,001$) te dob ($p < 0,05$). Dječaci te učenici viših razreda (7. i 8.) od ponuđenih stranica najviše informacija pronalaze na Wikipediji.

Većina ispitanih učenika smatra kako su u školi naučili jako puno o spolnosti i zadovoljni su, njih 37,7%, dok samo 4,7% učenika smatra kako ništa nisu naučili (prilog 2). Za ovo pitanje je u sve tri kategorije utvrđena statistički značajna razlika (spol: $p < 0,001$; selo/grad: $p < 0,05$; dob: $p < 0,01$). Djevojčice i učenici iz ruralne sredine smatraju zadovoljavajućom količinu naučenog o spolnosti u školi. Viši razredi (7. i 8.) smatraju da su nedovoljno naučili i trebali bi više, dok su niži razredi (5. i 6.) zadovoljni.

Odgovori na pitanja (5., 11.-21.) upitnika koji ukazuju na stavove i spoznaje učenika o spolnosti čovjeka

Tablica 13. Odgovori na pitanja o stavovima i spoznajama učenika o spolnosti prema kategoriji dječaci/djevojčice i grad/selo

PITANJE		Kategorija	Dječaci	Djevojčice	Grad	Selo
		ODGOVORI	(%)	(%)	(%)	(%)
5.	Koliko Vas zanimaju teme vezane uz spolnost?	Jako malo	17,30	15,49 ***	15,25	20,33*
		Mogu slušati o tome, ali i ne moram	45,38	56,82	53,02	44,91
		Jako me zanimaju	27,69	12,54	17,91	27,12
		Uopće me ne zanimaju	9,61	15,12	13,8	7,63
11.	Govoreći o kontracepciji, koju metodu smatrate najsigurnijom za sprječavanje neželjene trudnoće?	Kondom	65,67	38,2 ***	51,25	52,1
		Kontracepcijske pilule	5,97	10,41	9,38	4,2
		Plodni i neplodni dani	1,5	4,51	3,2	2,5
		Apstinencija	1,5	3,81	2,74	2,5
		Neka druga metoda	0,74	0,34	0,68	0
		Ne razmišljam o tome	24,62	42,70	32,72	59,3
12.	Trebaju li djevojke i mladići biti jednako odgovorni po pitanju kontracepcije?	Da, trebaju jednako brinuti o tome	68,46	74,35	72,4	68,1
		Ne, djevojke trebaju voditi računa o tome	3,07	1,11	2,18	1,72
		Ne, mladići trebaju voditi računa o tome	1,54	1,11	1,45	0,86
		Ne razmišljam o tome	26,92	23,42	23,97	29,31
13.	Smatrate li korištenje kontracepcije znakom nepovjerenja u odnosu?	Da, smatram to nepovjerenjem	12,7	8,14	8,95	15,38
		Ne, smatram to odgovornim ponašanjem	43,84	40,74	43,1	39,31
		Ne razmišljam o tome	43,46	51,11	47,94	45,3
14.	Je li metoda računanja plodnih dana pouzdana metoda zaštite?	Da, ženski ciklus je uvijek točan	15	9,25 ***	10,41	17,95
		Ne, svaka žena ima drugačiji ciklus	36,54	54,81	46,24	44,44
		Ne razmišljam o tome	48,46	35,92	43,34	37,6

15.	Može li djevojka ostati trudna za vrijeme mjesečnice?	Ne, nikada, plodni dani su prošli	12,30	18,88	***	14,52	19,65
		Da, svaki put	7,7	6,66		6,78	8,55
		Da, ali rijetko	21,92	29,63		26,63	23,07
		Ne razmišljam o tome	58,07	44,81		52,05	48,72
16.	Iz kojih razloga bi mladi mogli stupiti u spolne odnose ranije nego ostali vršnjaci?	Popularnost u društvu	18,92	23,58	**	22,41	17,46
		Strah od gubitka djevojke/dečka	7,85	11,29		9,01	11,9
		Želja za novim iskustvom	50,71	36,21		44,4	38,88
		Ne razmišljam o tome	22,5	28,9		24,17	31,74
17.	Je li prekid snošaja pouzdana metoda zaštite?	Ne, iznimno nepouzdana metoda	22,7	19,62		21,54	19,65
		Nije pouzdana, ali je ipak metoda zaštite	20,38	17,03		19,12	17,09
		Da, smatram ju jako pouzdanom metodom	6,53	4,44		4,11	10,25
		Uopće ne razmišljam o tome	50,38	58,89		55,20	53
18.	Koliko je važan redovan posjet ginekologu ili urologu?	Važan je, no nije nužno ići često	30,11	31,11	**	29,92	33,05
		Treba ići samo kada se sumnja na nešto	12,35	12,96		14,11	7,63
		Jako je važan, treba redovno ići	25,09	35,18		29,92	31,35
		Ne razmišljam o tome	32,43	20,74		26,03	27,96
19.	Za koju spolno prenosivu bolest mislite da je najraširenija?	Klamidija	7,95	10,66		9,8	7,62
		Sifilis	17,04	11,39		14,83	11,86
		HPV	26,51	26,1		26,55	25,42
		Ne razmišljam o tome	48,48	51,83		48,8	55,08
20.	Na koji način se HIV (AIDS) prenosi?	Samo nezaštićenim spolnim putem sa zaraženom osobom	20,45	17,32		19,14	17,8 **
		Već pri samom dodiru sa zaraženom osobom	5,3	1,8		2,12	16,94
		Spolnim putem, krvlju te sa zaražene majke na dijete	40,53	42,96		43,02	37,28
		Drugačijim putem od navedenih	0,75	1,08		0,7	1,69
		Ne razmišljam o tome	32,95	36,82		34,98	34,74
21.	Kako su osobe različitih spolnih orijentacija prihvaćene u našem društvu?	Društvo ih osuđuje	21,4	24,07		21,8	26,31
		Društvo ih niti osuđuje niti prihvaća	17,9	23,33		20,82	20,17
		Društvo ih prihvaća	19,45	17,4		18,15	19,3
		Ne razmišljam o tome	41,24	35,18		39,22	34,21

Tablica 14. *Odgovori na pitanja o stavovima i spoznajama učenika o spolnosti prema kategoriji razred (dob)*

PITANJE		Kategorija	5.razred	6.razred	7.razred	8.razred
		ODGOVORI	(%)	(%)	(%)	(%)
5.	Koliko Vas zanimaju teme vezane uz spolnost?	Jako malo	25	15,87	14,9	11,36*** *
		Mogu slušati o tome, ali i ne moram	47,32	42,85	51,55	62,12
		Jako me zanimaju	14,28	20,63	21,11	22,72
		Uopće me ne zanimaju	13,4	20,63	12,42	3,78
11.	Govoreći o kontracepciji, koju metodu smatrate najsigurnijom za sprječavanje neželjene trudnoće?	Kondom	31,85	50	54,76	64,75 ***
		Kontracepcijske pilule	2,65	13,23	7,14	9,35
		Plodni i neplodni dani	5,3	4,41	2,38	0,72
		Apstinencija	0	1,47	1,2	7,91
		Neka druga metoda	0,88	0	1,2	0
		Ne razmišljam o tome	59,29	30,88	33	17,26
12.	Trebaju li djevojke i mladići biti jednako odgovorni po pitanju kontracepcije?	Da, trebaju jednako brinuti o tome	49,55	67,46	74,37	90,15 ***
		Ne, djevojke trebaju voditi računa o tome	0,9	3,17	2,5	1,51
		Ne, mladići trebaju voditi računa o tome	0,9	2,38	0,62	1,51
		Ne razmišljam o tome	48,65	26,98	0,22	6,81
13.	Smatrate li korištenje kontracepcije znakom nepovjerenja u odnosu?	Da, smatram to nepovjerenjem	8,1	12,7	12,42	7,57 ***
		Ne, smatram to odgovornim ponašanjem	20,72	39,68	41,61	63,63
		Ne razmišljam o tome	71,17	47,61	45,96	28,78
14.	Je li metoda računanja plodnih dana pouzdana metoda zaštite?	Da, ženski ciklus je uvijek točan	12,61	17,46	8,7	10,6 ***
		Ne, svaka žena ima drugačiji ciklus	24,32	41,27	50,3	62,87
		Ne razmišljam o tome	63,06	41,27	41	26,51
15.	Može li djevojka ostati trudna za vrijeme mjesečnice?	Ne, nikada, plodni dani su prošli	20,72	13,5	13,66	15,9
		Da, svaki put	4,5	7,14	7,45	9,09
		Da, ali rijetko	16,21	27,77	22,98	35,60
		Ne razmišljam o tome	58,55	51,58	55,9	39,39

16.	Iz kojih razloga bi mladi mogli stupiti u spolne odnose ranije nego ostali vršnjaci?	Popularnost u društvu	23,93	16,91	22,22	22,29	***
		Strah od gubitka djevojke/dečka	5,12	13,23	4,09	15,92	
		Želja za novim iskustvom	23,93	44,11	49,7	49,68	
		Ne razmišljam o tome	47	25,73	23,97	12,10	
17.	Je li prekid snošaja pouzdana metoda zaštite?	Ne, iznimno nepouzdana metoda	10,81	18,25	19,25	34,84	***
		Nije pouzdana, ali je ipak metoda zaštite	11,71	22,22	20,49	18,93	
		Da, smatram ju jako pouzdanom metodom	7,2	7,14	56,52	4,54	
		Uopće ne razmišljam o tome	70,27	52,38	56,52	41,66	
18.	Koliko je važan redovan posjet ginekologu ili urologu?	Važan je, no nije nužno ići često	17,85	29,36	33,96	38,63	***
		Treba ići samo kada se sumnja na nešto	11,6	13,49	13,83	11,36	
		Jako je važan, treba redovno ići	22,32	34,12	28,93	34,84	
		Ne razmišljam o tome	48,21	23,01	23,27	15,15	
19.	Za koju spolno prenosivu bolest mislite da je najraširenija?	Klamidija	4,46	6,34	12,19	12,68	***
		Sifilis	12,5	9,52	21,95	10,44	
		HPV	15,17	23,8	21,34	44,02	
		Ne razmišljam o tome	67,85	60,31	44,51	32,83	
20.	Na koji način se HIV (AIDS) prenosi?	Samo nezaštićenim spolnim putem sa zaraženom osobom	8,92	18,32	25,3	19,85	***
		Već pri samom dodiru sa zaraženom osobom	2,67	6,87	2,46	2,2	
		Spolnim putem, krvlju te sa zaraženom majke na dijete	20,53	36,64	45,67	59,55	
		Drugačijim putem od navedenih	1,78	0	1,23	0,73	
		Ne razmišljam o tome	66,07	38,16	25,3	17,64	
21.	Kako su osobe različitih spolnih orijentacija prihvaćene u našem društvu?	Društvo ih osuđuje	8,25	21,42	22,36	36,64	***
		Društvo ih niti osuđuje niti prihvaća	16,51	18,25	23,6	22,9	
		Društvo ih prihvaća	17,43	20,63	21,11	13,74	
		Ne razmišljam o tome	57,8	39,68	32,91	26,71	

Na pitanje koliko ih zanimaju teme vezane uz spolnost, najveći dio ispitanih učenika izjasnio se kako mogu slušati o tome, ali i ne moraju. Takvo mišljenje dijeli 51,2% ispitanika (prilog 2). Utvrđena je razlika u sve tri kategorije (spol: $p < 0,001$; selo/grad: $p < 0,05$; dob: $p < 0,001$). Dječaci, učenici iz ruralne sredine te učenici viših razreda tvrde kako ih takve teme jako zanimaju.

Više od pola učenika, 51,6%, smatra kondom najsigurnijom metodom za sprječavanje neželjene trudnoće (prilog 2). Statistički značajna razlika utvrđena je među dječacima i djevojčicama ($p < 0,001$) te među razredima ($p < 0,001$) pa tako dječaci i učenici viših razreda (7. i 8.) također smatraju kondom najsigurnijom metodom.

Što se tiče odgovornosti po pitanju kontracepcije, utvrđena je razlika samo među dobnom skupinom ($p < 0,001$) pa tako viši razredi smatraju da djevojke i mladići trebaju jednako brinuti o tom pitanju, dok niži razredi u najvišoj mjeri uopće ne razmišljaju o tome.

Od ispitanih učenika, njih 47,35% uopće ne razmišlja je li korištenje kontracepcije znak povjerenja ili nepovjerenja u odnosu (prilog 2). Za ovo pitanje statistički značajna razlika utvrđena je u dobnoj skupini ($p < 0,001$) pa tako učenici viših razreda (7. i 8.) korištenje kontracepcije smatraju odgovornim ponašanjem, dok niži (5. i 6.) u najvećoj mjeri uopće ne razmišljaju o tome.

Statistički značajna razlika utvrđena je među dječacima i djevojčicama ($p < 0,001$) te razredima ($p < 0,001$) za pitanje je li metoda računanja plodnih dana pouzdana metoda zaštite. Djevojčice te učenici viših razreda (7. i 8.) ju ne smatraju pouzdanom metodom.

Više od polovice ispitanih učenika, njih 51,32% (prilog 2) uopće ne razmišlja o tome može li djevojka ostati trudna za vrijeme mjesečnice. Ipak, utvrđena je razlika u kategoriji spol ($p < 0,01$) pa tako veći postotak djevojčica smatra kako djevojke mogu ostati trudne za vrijeme mjesečnice, ali se to događa rijetko.

Iako su mogući brojni razlozi stupanja u ranije spolne odnose, 43,2% učenika smatra kako je razlog stupanja u spolne odnose ranije od svojih vršnjaka upravo želja za novim iskustvom (prilog 2). Razlika je uočena u kategoriji spol ($p < 0,01$) te dob ($p < 0,001$) pa tako dječaci i učenici viših razreda (7. i 8.) navode želju za iskustvom kao glavni razlog stupanja u spolne odnose ranije od ostalih vršnjaka.

Više od polovice učenika, 54,71%, uopće ne razmišlja je li prekid snošaja pouzdana metoda zaštite (prilog 2), no ipak je utvrđena statistički značajna razlika među razredima ($p<0,001$) pa ju tako učenici viših razreda (7. i 8.) smatraju iznimno nepouzdanom metodom zaštite.

Za pitanje reproduktivnog zdravlja, odnosno koliko je važan redovan posjet ginekologu ili urologu, utvrđena je razlika između dječaka i djevojčica te nižih i viših razreda pa tako djevojčice i učenici viših razreda (7. i 8.) smatraju da je posjet jako važan i da treba redovno ići (spol: $p<0,01$; dob: $p<0,001$).

Velik dio učenika, njih 50,18%, uopće ne razmišlja o spolnim bolestima i koja je od njih najraširenija, 26,3% ih smatra da je to HPV, a 9,32% klamidija (prilog 2). Razlika je uočena u dobnoj kategoriji ($p<0,001$), gdje učenici viših razreda (7. i 8.) više razmišljaju o toj temi od učenika nižih razreda (5. i 6.).

Nadalje ispitujući o spolnim bolestima, statistički značajna razlika utvrđena je za pitanje na koji način se HIV (AIDS) prenosi i to u dvije kategorije, selo/grad ($p<0,05$) te dob ($p<0,001$) pa tako učenici urbane sredine i učenici viših razreda (7. i 8.) odgovaraju kako se prenosi spolnim putem, krvlju te sa zaražene majke na dijete.

U posljednjem pitanju statistički značajna razlika u distribuciji odgovora utvrđena je samo u kategoriji dob ($p<0,001$) te učenici viših razreda (7. i 8.) smatraju kako su osobe različitih spolnih orijentacija osuđene od strane društva.

4.RASPRAVA

Razni događaji posljednjih desetljeća ukazali su na veliku potrebu za obrazovanjem mladih u području spolnosti. Ti događaji uključuju globalizaciju i migracije novih skupina stanovništva s različitim kulturnim i religijskim temeljima, brzo širenje novih medija, posebice velik utjecaj i dostupnost interneta, razvoj mobilne tehnologije, pojavu i širenje raznih spolnih bolesti, sve veću zabrinutost za spolno zlostavljanje djece i adolescenata te promjene u stavovima prema spolnosti i promjene u spolnom ponašanju mladih (Web8).

Iako Republika Hrvatska pokušava pratiti korak sa zapadnim zemljama, po pitanju spolnosti je još dosta konzervativna pa stvari poput spolnog odgoja u školama izazivaju lavinu reakcija i pobune određenog dijela ljudi. Ovu temu sam uzela kako bih saznala koliko učenici o spolnosti uče u školi, a koliko izvan nje te koliko ih uopće takve teme zanimaju.

Kako bi se istražilo mišljenje učenika o spolnosti, nužno je bilo dobiti i njihovo opće mišljenje za nastavne predmete prirodu/biologiju koji tijekom osnovnoškolskog obrazovanja zapravo najviše i trebaju učiti o spolnosti. Rezultati su bili ugodno iznenađujući, s obzirom zapravo na samu težinu i kompleksnost tih predmeta. Naime, najveći dio ispitanih učenika ili uglavnom vole (33,5%) ili vole (29,95%) prirodu/biologiju, a čak njih 89,6% smatra te nastavne predmete važnima za život. Razlika je utvrđena unutar spolne i dobne skupine pa djevojčice ipak u nešto većoj mjeri vole prirodu/biologiju i smatraju ju važnom za život, a isto tako i niži razredi u nešto većoj mjeri smatraju prirodu/biologiju važnom za život. Smanjen interes viših razreda može se pripisati njihovom sazrijevanju i gubitku motivacije za stvari koje ne smatraju toliko važnim za buduće srednjoškolsko obrazovanje. Ove godine, 2018., provedena je druga faza istraživanja znanstvenog projekta „Obrazovne aspiracije učenika u prijelaznim razdobljima hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja: priroda, odrednice i promjene (COBRAS)“ koju je proveo Institut za društvena istraživanja u Zagrebu u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i 28 zagrebačkih osnovnih škola. U istraživanju su sudjelovali učenici petih i osmih razreda, njih 1031 iz osmih te 1058 iz petih razreda. Rezultati su pokazali da učenici 8. razreda najviše uče nastavni predmet Povijest, a nakon toga nastavni predmet Biologiju, dok najzanimljivijim smatraju predmete Tjelesna i zdravstvena kultura i Biologija. Razlike su utvrđene također prema spolu pa tako djevojčice najzanimljivijim i najkorisnijim predmetom smatraju biologiju, dok je dječacima druga po redu po zanimljivosti (Web10). Iz oba istraživanja se vidi kako zapravo učenici

prirodu/biologiju smatraju vrlo korisnim, zanimljivim predmetom, kojeg zapravo i najviše uče.

Obzirom da je velik dio nastavnog plana i programa o spolnosti zapravo inkorporiran u sadržaje prirode/biologije, a vidimo da učenici te predmete jako vole, postavilo se pitanje koliko i što znaju o samoj spolnosti.

Tek 20% ispitanih učenika se izjasnilo kako ih jako zanimaju teme vezane uz spolnost, što je zapravo vrlo malo s obzirom da su ušli u pubertet i da im spolni hormoni bujaju. Dječake takve teme ipak više zanimaju, kao i učenike iz ruralne sredine i učenike viših razreda (7.i8.). Veće zanimanje dječaka za temu spolnost može se možda povezati s njihovim prvim susretima sa spolnošću, obzirom da im se u tom periodu događaju prve erekcije te otkrivaju masturbaciju. Osim toga, postoji primjerice velik broj časopisa koji prikazuje ženska naga tijela koja dječake lako privlače i sve to u njima budi veliko zanimanje. Porast zanimanja za spolnost porastom dobi je sasvim razumljiv, jer za početak tada dobivaju nastavni predmet biologiju, koja se ipak u većoj mjeri bavi ljudskim tijelom i spolnošću od prirode iz petog i šestog razreda pa ih samo nastavno gradivo već može zainteresirati. Isto tako, učenici iz sedmog i osmog razreda već pronalaze simpatije, počinju se družiti s učenicima iz srednje škole i od njih zapravo mogu pokupiti veliko zanimanje za spolnost. Veća zainteresiranost za spolnost u ruralnim sredinama je zapravo iznenađujuća, jer nekako je za očekivati da djeca iz urbanih sredina imaju veći pristup internetu, tehnologiji, a samim time im je i spolnost dostupnija. Ova veća zainteresiranost djece može se povezati s činjenicom da postoji statistički značajna razlika između urbane i ruralne sredine po pitanju razgovora s roditeljima o spolnosti, gdje učenici ruralne sredine više razgovaraju s roditeljima, odnosno često to rade (18,64% za selo, 7,5% za grad) pa kod djece bude interes za spolnost. Takva razlika između sela i grada prisutna je vjerojatno zbog različitog načina života. Urbane sredine su ubrzane, roditelji imaju uz posao i dodatne aktivnosti te nemaju dovoljno vremena za djecu, dok su seoske obitelji i njihovi poslovi uglavnom vezani za kuću pa su roditelji više tu za djecu. Iako djeca iz ruralne sredine više razgovaraju s roditeljima o spolnosti od djece iz urbane sredine, na razini ukupnog uzorka odgovori su zapravo zabrinjavajući, jer najveći dio učenika vrlo rijetko razgovara s roditeljima o spolnosti (48,4%), a isto tako velik dio (37,1%) ih nikad ne razgovara o toj temi, a roditelji su ključni u formiranju spolnog identiteta djeteta. Situacija bi se po pitanju toga trebala promijeniti i roditelji bi trebali shvatiti da na taj način ne čuvaju svoju djecu, nego im zapravo samo nanose štetu. Tijekom odrastanja djeca i adolescenti stječu

vještine, stavove, vrijednosti vezane uz intimnost i samu spolnost i sve to stječu iz raznih izvora, a najvažniji su neformalni izvori, roditelji (Mrnjaus, 2015).

Kao najveći izvor informacija, odnosno mjesto gdje pronalaze odgovore na pitanja o spolnosti, najviše učenika reklo da je to škola (39,58%), dok je sljedeći izvor informacija internet (22,74%). U istraživanju iz 2016. godine koje je proveo portal EduCentar, u kojem je sudjelovalo 560 ispitanika, najveći dio djece i mladih je internet odabrao kao glavno mjesto gdje pronalaze odgovore na pitanja o spolnosti, njih 55%. U spomenutom istraživanju EduCentra 10% ispitanih odgovore pronalazi kod roditelja, dok je u ovom istraživanju 19,07% učenika odabralo roditelje kao izvor informacija (Web9). Vidimo da je i ovdje dosta mal postotak onih koji informacije pronalaze kod roditelja. Utvrđena razlika između dječaka i djevojčica, prema kojoj djevojčice više informacija pronalaze u školi, a dječaci na internetu, može se obrazložiti uzornijim ponašanjem djevojčica, koje su posvećenije školi, a dječaci su više zaokupljeni tehnologijom pa i informacije pronalaze na internetu. Isto tako, razlika je utvrđena među razredima, gdje niži razredi više informacija pronalaze u školi, dok viši razredi na internetu. Razlog je opet u većoj primjeni interneta, odnosno kako odrastaju imaju veći pristup mobitelima, internetu i sličnom.

Vidimo da su učenici u najvećoj mjeri kao mjesto pronalaska informacija o spolnosti stavili školu (39,58%) pa se možemo nadovezati i na pitanje koliko su o spolnosti naučili o školi, gdje je u skladu s prethodnim pitanjem očekivani odgovor bio „Jako puno, zadovoljan/ljna sam“. Taj odgovor dao je najveći dio učenika, njih 37,7%. Statistički značajna razlika uočena je u sve tri skupine. Djevojčice u većoj mjeri smatraju da su naučile jako puno te učenici iz ruralne sredine. Razlika u spolu se može možda pripisati tome da dječake spolnost više zanima i na osnovi toga smatraju da nastavno gradivo nije zadovoljilo sva njihova pitanja o spolnosti. Niži razredi (5. i 6.) su zadovoljni naučenim, dok viši (7. i 8.) smatraju da je količina naučenog nedovoljna i trebalo bi više naučiti. Obrazloženje može biti jednako kao za spol, jer viši razredi imaju veća očekivanja i više pitanja o spolnosti, dok niže razrede spolnost manje zanima pa im je količina pruženog sadržaja zadovoljavajuća.

Govoreći o kontracepciji, najviše učenika (51,6%) se izjasnilo kako smatra kondom najsigurnijom zaštitom za sprječavanje neželjene trudnoće. Prema statistički značajnoj razlici, dječaci te učenici viših razreda (7.i 8.) u većoj mjeri smatraju kondom najsigurnijom zaštitom. To je zapravo povezano s već spomenutim zanimanjem za spolnost, gdje su i dječaci i učenici viših razreda pokazali veće zanimanje. Ove odgovore treba ipak uzeti s dozom rezerve, jer

postoji mogućnost da su učenici u najvećoj mjeri odabrali kondom samo zato što je on najpoznatiji, odnosno na televiziji mogu vidjeti reklame za kondome, isto tako u trgovinama se nalaze na vidljivom mjestu. Kao odgovor je bila ponuđena apstinencija, koju je odabralo tek 2,7% učenika pa se može postaviti pitanje znaju li zapravo što označava apstinencija. Zapravo to pitanje se može postaviti za svu ostalu kontracepciju, koja nije toliko poznata u javnosti kao kondom, s obzirom da nakon odgovora „Kondom“, najveći postotak slijedi za odgovor „Ne razmišljam o tome“.

U ranije provedenim HBSC istraživanju iz 2010. godine, koje je naime uključivalo petnaestogodišnjake, 80% dječaka i 79% djevojčica se izjasnilo kako je pri zadnjem spolnom odnosu koristilo upravo kondom (Kuzman i sur., 2012). Petnaestogodišnjaci su na početku srednje škole te možda još uvijek nose mišljenje iz viših razreda osnovne škole, kako je kondom najsigurnija zaštita.

Nadovezujući se dalje na metode kontracepcije, za pitanja jesu li metoda računanja plodnih dana i metoda prekinutog snošaja pouzdane metode zaštite, najveći dio učenika se izjasnio kao „Ne razmišljam o tome“ (42,07% za metodu računanja plodnih dana i 54,71% za metodu prekinutog snošaja). Paralela se može povući s prethodnim pitanjem koju metodu smatraju najsigurnijom za sprječavanje neželjene trudnoće, gdje je najveći dio učenika stavio kondom, a zatim je najučestaliji odgovor bio „Ne razmišljam o tome“. Iako u sva tri pitanja postoji statistički značajna razlika u dobnoj skupini i viši razredi (7. i 8.) pokazuju veće znanje od nižih razreda (5. i 6.), moguće je da su učenici dali odgovor „Ne razmišljam o tome“, jer se još nisu upustili u spolne odnose pa smatraju da nema potrebe za poznavanjem metoda kontracepcije te su čuli samo za kondom, dok im je recimo metoda prekinutog snošaja potpuna nepoznanica i stoga tako velik postotak za odgovor „Ne razmišljam o tome“.

Iako učenici u najvećoj mjeri ne razmišljaju o metodama kontracepcije i koliko su pouzdane, statistički značajna razlika utvrđena je među dobnim skupinama za pitanje odgovornosti po pitanju kontracepcije, gdje učenici viših razreda (7. i 8.) puno više razmišljaju o tome te smatraju da djevojke i mladići trebaju jednako brinuti o tome. Takvo mišljenje učenika viših razreda je očekivano, jer porastom dobi razvijaju se i emocionalno i shvaćaju važnost odgovornosti, odnosno da u odnosu i partner i partnerica trebaju jednako brinuti za kontracepciju. To je ujedno i razlog zbog kojeg učenici viših razreda (7. i 8.) korištenje kontracepcije u odnosu smatraju znakom odgovornog ponašanja, jer su ipak ozbiljniji i

psihički zreliji od učenika nižih razreda (5. i 6.) i svjesni su važnosti korištenja kontracepcije, iako i tu zabrinjavajuće velik postotak (47,35%) uopće ne razmišlja o tome.

Prema istraživanjima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, prosječna dob stupanja u spolne odnose u Hrvatskoj je 16-17 godina. 14% petnaestogodišnjaka (21% mladića i 6% djevojaka) izjavilo je da je imalo spolni odnos u dobi od 15 godina ili ranije (Web11). Kako bi se spriječilo spolno rizično ponašanje, najvažnije je odgoditi prerano stupanje u spolni odnos. U ovom istraživanju od 531 ispitanika, njih 43,2% smatra kako mladi u prerane spolne odnose ulaze zbog želje za novim iskustvom. Takav odgovor izraženiji je kod dječaka i učenika viših razreda (7. i 8.), a to se opet može povezati s činjenicom da ih više zanima spolnost i više razmišljaju o tome. Drugi odgovor po učestalosti je „popularnost u društvu“, čime se zapravo opisuje cijelo razdoblje adolescencije, koju karakterizira dokazivanje drugima, više nego sebi.

Za normalan spolni razvoj od iznimne je važnosti očuvanje reproduktivnog zdravlja. Temelj očuvanja reproduktivnog zdravlja je znanstveno utemeljen zdravstveni odgoj te redoviti preventivni i ginekološki/urološki pregledi (Dabo i sur., 2008). U ovom istraživanju najviše učenika (30,62%) smatra kako je posjet ginekologu ili urologu važan, no kako nije nužno ići često. Učenici viših razreda i djevojčice smatraju kako treba redovno ići. Dosta velik postotak (26,47%) o tome uopće ne razmišlja. Razlog može biti kao i za malo zanimanje za kontracepciju, odnosno kako učenici još nisu stupili u spolne odnose, nemaju potrebe ići na redovne preglede.

Velik javnozdravstveni problem u području spolnog i reproduktivnog zdravlja su spolno prenosive infekcije. Većina ih je asimptomatska pa im je samo širenje olakšano. Više od 400 milijuna odraslih godišnje oboli od spolno prenosivih bolesti, a ako 60% infekcija se javlja kod osoba mlađih od 25 godina. U dobi od 14 do 19 godina spolno prenosive infekcije su gotovo dvostruko učestalije u djevojaka, a oko dvadesete godine se spolne razlike smanjuju. U Hrvatskoj primjerice godišnje ima oko 40 slučajeva zaraženih sifilisom, 700-900 slučajeva klamidijske infekcije, a u ordinacijama zdravstvene zaštite žena registrira se i do 5000 dijagnoza klamidije. U Hrvatskoj je stopa registriranja AIDS-a još uvijek među najnižima u Europi (Kuzman, 2006). Kada bi nastavila dalje pisati o brojevima i postocima spolno prenosivih bolesti, rezultati bi bilo dosta zastrašujući, jer vjerojatno nismo ni svjesni koliko su česte spolno prenosive infekcije. Iz tog razloga sam upitnikom htjela učenike provjeriti i koliko znaju o tome, odnosno razmišljaju li uopće o spolno prenosivim infekcijama. Rezultati su pokazali da najviše učenika smatra HPV najraširenijom spolno prenosivom bolešću

(26,3%), dok polovica njih uopće ne razmišlja o tome (50, 19%). Prema postocima, učenici nižih razreda manje razmišljaju o spolno prenosivim bolestima uopće, što se može pripisati još relativno niskom spolnom i emocionalnom razvoju. Ipak, strašno je vidjeti da polovica učenika osnovnoškolskog uzrasta (5.-8.razred) uopće ne razmišlja koja bi spolno prenosiva bolest mogla biti najraširenije, uzevši u obzir da su u adolescenciji, na pragu srednje škole i vrlo blizu stupanju u prve spolne odnose. Smatram da je potrebna edukacija po tom pitanju, jer bi učenici trebali poznavati spolno prenosive bolesti i znati zapravo da ih je većina asimptomatska pa da su nužni redoviti liječnički pregledi ukoliko postoji i najmanja sumnja na nešto. Ipak, jedna pozitivna stvar je što najveći broj učenika (41,77%) zna kojim se putem prenosi HIV (AIDS), iako i dosta velik dio (34,93%) opet ne razmišlja o tome. Znanje po pitanju načina na koji se HIV (AIDS) prenosi je bolje kod učenika viših razreda (7. i 8.). Razlika postoji i u sredini gdje učenici žive pa tako učenici ruralne sredine u iznenađujuće velikoj mjeri (16,94%) smatraju da se HIV (AIDS) prenosi već pri samom dodiru sa zaraženom osobom. Stoga je nužno mlade educirati kako bi točan odgovor dalo 100% ispitanih učenika, jer je pomalo zabrinjavajuće vidjeti kako mladi misle da će se samim dodirom zaraziti.

Sumarno s ovim, dalo bi se zaključiti kako učenici, odnosno adolescenti, o kontracepciji i spolno prenosivim bolestima nemaju dovoljno znanja, odnosno u najvećoj mjeri niti ne razmišljaju o tome pa treba postaviti pitanje je li to zbog neznanja ili puke nezainteresiranosti. Učenici viših razreda ipak pokazuju bolje znanje, no ni to nije zadovoljavajuće.

Ustav Republike Hrvatske svima osigurava jednakost, ne dozvoljava diskriminaciju, no ipak se svugdje susrećemo s govorima mržnje i raznim oblicima diskriminacije, posebice po pitanju spolne orijentacije. Prema jednom istraživanju, 2009. i 2010. godine zabilježeno je 8 pritužbi na diskriminacijskoj osnovi spolne orijentacije, dok je 2011. godine zabilježeno gotovo trostruko više – 23 pritužbe. U 2012. je taj broj bio 39. Tijekom 2014. i 2015. godine zaprimljeno je 18 pritužbi temeljem spolne orijentacije, što čini 4,6% odnosno 4,5% svih zabilježenih pritužbi u navedenim godinama (Ljubičić, 2016). Ovim upitnikom dobiveno je mišljenje učenika viših razreda osnovne škole (5.-8.) po pitanju prihvaćenosti osoba različitih spolnih orijentacija u društvu. Najviše učenika je stavilo da zapravo uopće ne razmišlja o tome (38,15%), dok niži razredi smatraju da su takve osobe prihvaćene, a viši razredi da društvo takve osobe osuđuje. Razlog tomu može biti veća upućenost viših razreda u trenutna zbivanja u društvu.

Istraživanje provedeno u ovom radu bi svakako trebalo provesti na još većem uzorku učenika i nastaviti ga provoditi u srednjim školama da se vidi koliko su učenici napredovali. Istraživanja o spolnosti u osnovnoj školi nisu provedena u dovoljnoj mjeri, više je usmjereno na srednjoškolsko te fakultetsko obrazovanje, a smatram da je nužno da se prvo provodi u osnovnoj školi, jer ukoliko učenici nemaju dobre temelje, već u srednjoj školi mogu osjetiti negativne posljedice neupućenosti u spolnost.

U ovom istraživanju svakako treba uzeti u obzir i vjerodostojnost odgovora, jer neka pitanja učenici možda nisu razumjeli ili im se jednostavno nije dalo razmišljati o tome što zaokružuju pa zbog toga isto mislim da bi se istraživanja trebala češće provoditi.

Roditelje svakako treba potaknuti na razgovore s djecom o spolnosti, a isto tako i u školi povećati količinu gradiva o tome te učenicima pružiti informacije iz pouzdanih i odgovarajućih izvora pa bi stoga na neke sate trebalo dovesti ginekologe, urologe, psihologe, seksologe i druge kompetentne osobe u području spolnosti.

5. ZAKLJUČAK

Na temelju istraživanja provedenog u ovom radu, mogu se izvesti sljedeći zaključci:

- dobiveni rezultati pokazuju da učenici vole nastavni predmet prirodu/biologiju te ga smatraju važnim za život
- učenici vrlo rijetko ili čak nikada ne razgovaraju s roditeljima o spolnosti, dok je razlika uočena samo između sredine u kojoj žive pa tako učenici ruralne sredine češće razgovaraju s roditeljima o spolnosti
- prema dobivenim rezultatima, učenike teme spolnosti baš i ne zanimaju previše, odnosno mogu i ne moraju slušati o njima, ali dječaci i učenici viših razreda pokazuju veliko zanimanje za spolnost
- najveći izvor informacija o spolnosti je škola i učenici su zadovoljni količinom naučenog, iako viši razredi (7. i 8.) smatraju da bi trebali još više naučiti
- učenici ne razmišljaju previše o metodama kontracepcije i spolno prenosivim infekcijama, no viši razredi ipak pokazuju veće zanimanje i znanje o istom
- razlog preranog stupanja u spolni odnos je želja za novim iskustvom, posebice izraženo u odgovorima dječaka i viših razreda (7. i 8.)
- učenici ne razmišljaju o prihvaćenosti osoba različitih spolnih orijentacija u društvu

6. METODIČKI DIO

6.1. Priprema za nastavni sat za 8. razred osnovne škole

Ime i prezime nastavnika	Škola	Datum
Kristina Kostadinović	Osnovna škola	

Nastavna jedinica /tema	Razred
Odgovorno spolno ponašanje	8.
Temeljni koncepti	Ključni pojmovi
Spolnost	spolno prenosive bolesti, metode zaštite
Cilj nastavnog sata (nastavne teme)	
Razumjeti rizike preranog stupanja u spolni odnos i važnost korištenja kontracepcijskih sredstava kao načina prevencije neželjene trudnoće i prenošenja spolno prenosivih bolesti.	

Ishodi učenja				
1. Objasniti spolno prenosive infekcije te načine prevencije njihovog prenošenja 2. Objasniti metode kontracepcije te važnost njihova korištenja pri spolnom odnosu				
Br.	Razrada ishoda nastavne jedinice	Zadatak/ primjer ključnih pitanja za provjeru ostvarenosti ishoda	KR	PU
1.	1.1. Navedi uzročnike i simptome spolno prenosivih bolesti (klamidija, AIDS, gonoreja, HPV, sifilis, kandidijaza) 1.2. Navedi moguće načine prevencije prenošenja spolno prenosivih bolesti 1.3. Istaknuti važnost redovnog odlaska liječniku (ginekolog, urolog)	->Navedi tri načina putem kojih se AIDS može prenijeti. ->Je li sifilis prouzrokovan bakterijom ili virusom? -> Koji je spol vrlo često zahvaćen kandidijazom? ->Navedi 5 načina prevencije prenošenja spolno prenosivih bolesti. ->Koje su posljedice neliječenja klamidije kod žena?	I. I. I. I. I.	
2.	2.1.Navedi vrste kontracepcije 2.2. Objasniti način primjene i funkcioniranje pojedinog tipa kontracepcije 2.3. Istaknuti važnost korištenja kontracepcije prilikom spolnog odnosa	->Navedi prednosti i nedostatke prirodnih metoda kontracepcije. ->Ukoliko je djevojka zadnju mjesečnicu imala 3. svibnja, a ciklus joj traje 30 dana, kada će joj biti plodni dani? -> Koja metoda kontracepcije je najbolja i zašto? -> Zašto je važna odgoda preranog stupanja u spolni odnos?	I. II. I.	
Kognitivna razina (KR): I. reprodukcija, II. konceptualno razumijevanje i primjena znanja, III. rješavanje problema Procjena uspješnosti učenja (PU): – odgovara manje od 5 učenika, +/- odgovara otprilike polovina učenika, + odgovara većina učenika				

Tijek nastavnog sata						
Tip sata	Sat obrade novih nastavnih sadržaja	Trajanje	45 minuta			
STRUKTURNI ELEMENT NASTAVNOG SATA	DOMINANTNA AKTIVNOST	BR. ISHODA	KORISTITI U IZVEDBI	METODA	SOCIOLOŠKI OBLIK SATA	TRAJANJE (min)
Uvod	N ⇒ Prisjetiti se dosad obrađenog gradiva vezanog uz spolnost N ⇒ Najava teme – napisati naslov na ploču (Odgovorno spolno ponašanje)		PP UDŽ	R	F	5
Središnji Dio	N ⇒ Objasniti što je to spolno rizično ponašanje	1.	PP		F	20
	N ⇒ Navesti spolno prenosive bolesti te njihove uzročnike i simptome (klamidija, gonoreja, sifilis, kandidijaza, AIDS, HPV) – zapisivati u tablicu na ploči U ⇒ Uz pomoć nastavnika povezati moguće načine prenošenja pojedinih spolno prenosivih bolesti	1.	PP, P	R	F	
	U⇒Olujom ideja predlažu načine prevencije prenošenja spolno prenosivih bolesti N ⇒Objasniti važnost odlaska na redovite ginekološke/urološke preglede	1.	P, PP	R	F	
	U ⇒ Uz pomoć nastavnika definirati metode kontracepcije N ⇒ Navesti vrste kontracepcije i objasniti pojedini tip N ⇒ Videom prikazati način primjene kondoma – stavljanje kondoma na bananu U ⇒ Dobrovoljac demonstrira način primjene - stavljanje kondoma na bananu N ⇒ Istaknuti važnost i sve prednosti korištenja kontracepcije	3.	PM PP P	R I	F	
Završni dio	U ⇒ Zajedno s nastavnikom ponoviti sve naučeno na satu uz odgovaranje na pitanja za provjeru ishoda U⇒ Po grupama napraviti kratku konceptualnu mapu „Rizici preranog stupanja u spolne odnose“ U⇒ Jedan od članova grupe pred pločom prezentira konceptualnu mapu ostalim grupama N ⇒ Podjela radnih listića učenicima (Prilog 3.) U ⇒ Riješiti samostalno radne listiće (U nedostatku vremena aktivnost dovršiti za domaću zadaću)	1., 2.,	UDŽ MO	T	G I	20
Nositelji aktivnosti: N – nastavnik, U – učenici (dodati i mijenjati uloge ukoliko je potrebno uz svaku aktivnost) Koristiti u izvedbi: RL – radni listić za učenike, UDŽ – udžbenik, RB – radna bilježnica, P – ploča, PM – prirodni materijal, E – pokus/eksperiment, MD – model, AP – aplikacija, PP – projekcija prezentacije, V – video zapis, A – animacija, I – igra, IU – igranje uloga, RS – računalna simulacija, M – mikroskop, L – lupa, F – fleks kamera, T – tablet, MO – mobitel, OP – organizator pažnje, AL - anketni listić TM - tekstualni materijali (dodati prema potrebi) Metode: PR – praktični radovi, D – demonstracija, C – crtanje, I – usmeno izlaganje, R – razgovor, T – rad na tekstu i pisanje Oblici rada: I – individualno, P – rad u paru, G – grupni rad, F – frontalno						

Materijalna priprema
LCD projektor, računalo, prilozi, udžbenik, prirodni materijal

Plan učeničkog zapisa

SPOLNO ODGOVORNO PONAŠANJE

-spolno prenosive infekcije – spolnim putem (oralnim, analnim, vaginalnim) se prenose sa zaražene na zdravu osobu

-uzročnici – bakterije, virusi, gljivice

-najčešće spolno prenosive bolesti :

- klamidija (*Chlamydia trachomatis*)
- gonoreja (*Neisseria gonorrhoeae*)
- sifilis (*Treponema pallidum*)
- kandidijaza (*Candida*)
- AIDS (HIV)
- HPV

-kontracepcija – metode i sredstva kontrole začeća

-prirodne i umjetne metode kontracepcije

-kondom – zaštita od spolno prenosivih infekcija te zaštita od neželjene trudnoće

-očuvanje reproduktivnog zdravlja – redovan posjet liječniku; odgoda preranog stupanja u spolni odnos

Prilozi

1. Prilog 3. – Radni listić „Spolno odgovorno ponašanje“

Literatura

1. Bendelja, D., Culjak, Đ., Lukša, Ž., Operta, E., Orešković, E., Roščak, R. (2013). *Biologija 8*. Zagreb: Školska knjiga

KRITERIJI

Postignuća	Dovoljan (2)	Dobar (3)	Vrlo dobar (4)	Izvrstan (5)
1.Navesti spolno prenosive infekcije	Učenik uz veliku pomoć nastavnika nabraja spolno prenosive infekcije	Učenik samostalno nabraja spolno prenosive infekcije te uz pomoć nastavnika zna navesti uzročnike.	Učenik samostalno nabraja spolno prenosive infekcije. Zna navesti uzročnike, simptome te način prenošenja.	Učenik samostalno nabraja spolno prenosive infekcije, navodi uzročnike, opisuje simptome i moguće načine prenošenja.
2.Navesti načine prevencije prenošenja spolno prenosivih infekcija	Učenik uz pomoć nastavnika navodi neke od načina prevencije prenošenja spolno prenosivih infekcija.	Učenik samostalno navodi neke od načina prevencije prenošenja spolno prenosivih infekcija. Uz pomoć nastavnika neke načine zna detaljnije objasniti.	Učenik samostalno navodi i objašnjava načine prevencije prenošenja spolno prenosivih infekcija. Naglašava važnost prevencije prenošenja. Ističe važnost odlaska liječniku.	Učenik samostalno navodi načine prevencije prenošenja spolno prenosivih infekcija. Navodi konkretne situacije za pojedine načine prevencije. Povezuje načine prevencije sa stvarnim životom i naglašava važnost prevencije.
3.Objasniti svrhu i važnost korištenja kontracepcije	Učenik uz pomoć nastavnika definira metode kontracepcije i navodi neke od metoda.	Učenik samostalno objašnjava što su metode kontracepcije te zna njihovu podjelu. Uz pomoć nastavnika zna razvrstati metode prema tipu (prirodne/umjetne).	Učenik samostalno objašnjava što su metode kontracepcije, zna podjelu, zna navesti velik broj metoda kontracepcije. Ističe važnost korištenja kontracepcije prilikom spolnog odnosa.	Učenik samostalno objašnjava metode kontracepcije, navodi sve vrste kontracepcije. Zna prednosti i nedostatke svake od metoda. Povezuje sa stvarnim životom i naglašava važnost korištenja metoda kontracepcije.

7. LITERATURA

- Baloban, S. (1998) Poteškoće u spolnom odgoju mladeži. *Bogoslovska smotra* 68: 83-97
- Benčić, M., Vrcić-Keglević, M. (2015) Korištenje kontracepcije u žena Zaprešića i okolice i čimbenici koji utječu na izbor metode: presječno istraživanje. *Acta medica Croatica* 68: 337-342
- Berk, L., E. (2015) Dječja razvojna psihologija. NAKLADA SLAP, Zagreb.
- Brajša, P. (1991) Spolnost, dijete, škola. *Školske novine*, Zagreb.
- Dabo, J., Malatestinić, Đ., Janković, S., Bolf Malović, M., Kosanović, V. (2008) Zaštita reproduktivnog zdravlja mladih – modeli prevencije. *Medicina Fluminensis: Medicina Fluminensis* 44: 72-79
- Kuzman, M., Zarevski, P. (2006) Odrastanje i spolnost: reproduktivno zdravlje. Nakladnik Lukša Pezelj, Zagreb.
- Kuzman, M. (2009) Adolescencija, adolescenti i zaštita zdravlja. *Medicus* 18: 155-172
- Kuzman, M. (2006) Javnozdravstveno značenje spolno prenosivih i urogenitalnih infekcija. *Medicus* 15: 209-217
- Kuzman, M., Pavić Šimetin, I., Pejnović Framelić, I. (2012) Ponašanje u vezi sa zdravljem djece školske dobi – 2009/2010, HZJZ, Zagreb.
- Ljubičić, V. (2016) Iskustva Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u suzbijanju homofobije. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju* 23: 253-281
- Mrnjaus, K. (2015) Vrednovanje programa spolnog odgoja s pedagoškog stajališta. *Riječki teološki časopis* 44: 293-320
- Prijić-Samaržija, S. (2011) Kontracepcija: prirodno, umjetno, moralno. *Filozofska istraživanja* 31: 277-290
- Raffauf, E. (2006) Što je ljubav? Spolni odgoj u obitelji. NAKLADA SLAP, Zagreb.
- Rudan, V. (2004) Normalni adolescentni razvoj. *Medix: specijalizirani medicinski dvomjesečnik* 10: 36-39

Rukavina Kovačević, K. (2015) Programske smjernice spolnog odgoja u školi: između nametnutog i očekivanog. Riječki teološki časopis 44: 249-292

Sielert, U. (2008) Uvod u seksualnu pedagogiju, EDUCA, Zagreb.

Šikanić Dugić, N. (2010) Spolno prenosive infekcije u adolescenata. Medicus 19: 13-18

Štulhoffer, A. (1999) Terra incognita? Adolescentska spolnost i rizično ponašanje. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja 8: 267-285

WEB ADRESE:

Web1: <https://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/spolni-razvoj-djeteta/> (zadnje gledano 07.06.2018)

Web2: <http://www.vasezdravlje.com/izdanje/clanak/1117/> (zadnje gledano 11.6.2018.)

Web3: <http://spolnozdravlje.hr/clanak.php?id=12350> (zadnje gledano 31.5.2018)

Web4: <http://www.medijskapismenost.hr/spolni-razvoj-djeteta-seksualni-sadrzaji-medijima/> (zadnje gledano 16.6.2018.)

Web5: http://www.azoo.hr/images/zdravstveni/Kurikulum_ZO.pdf (zadnje gledano 31.5.2018.)

Web6:

[http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni plan i program za osnovnu skolu - MZOS 2006 .pdf](http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf) (zadnje gledano 03.06.2018.)

Web7: [http://www.azoo.hr/images/zdravstveni/zdravstveni nastavni plan i program.pdf](http://www.azoo.hr/images/zdravstveni/zdravstveni_nastavni_plan_i_program.pdf) (zadnje gledano 03.06.2018.)

Web8: [http://www.azoo.hr/images/izdanja/Standardi spolnog odgoja.pdf](http://www.azoo.hr/images/izdanja/Standardi_spolnog_odgoja.pdf) (zadnje gledano 18.06.2018.)

Web9: <https://www.educentar.net/Vijest/13246/Mladi-se-o-spolnom-odgoju-u-najvecoj-mjeri-informiraju-na-internetu> (zadnje gledano 18.06.2018.)

Web10: <http://www.idi.hr/aspiracije/novosti.html> (zadnje gledano 19.06.2018.)

Web11: <https://www.hzjz.hr/sluzba-promicanje-zdravlja/odjel-za-promicanje-odgovornog-spolnog-ponasanja/vise-o-odjelu/> (zadnje gledano 19.06.2018.)

8. PRILOZI

Prilog 1

Anketa: Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole

Poštovani učenici, pred Vama je upitnik kojim se želi ispitati Vaše znanje i stavovi o spolnosti kod viših razreda učenika osnovne škole. Istraživanje se provodi u svrhu izrade diplomskog rada. Anketa je u potpunosti anonimna, stoga Vas molim da na pitanja odgovarate iskreno. **Srdačno Vam se zahvaljujem na pomoći i suradnji!**

Kristina Kostadinović, studentica 2.godine diplomskog studija biologija i kemija, smjer nastavnički na Odjelu za biologiju, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

1. **Spol:** M Ž
2. **Koji ste razred?** _____
3. **Volite li nastavni predmet prirodu/biologiju?**
 - 1 – ne
 - 2 – uglavnom ne
 - 3 – niti da niti ne
 - 4 – uglavnom da
 - 5 – da
4. **Smatrate li gradivo prirode/biologije važnim za život?** DA / NE
Obrazložite Vaš odgovor.
5. **Koliko Vas zanimaju teme vezane uz spolnost?**
 - a) Jako malo
 - b) Mogu slušati o tome, ali i ne moram
 - c) Jako me zanimaju
 - d) Uopće me ne zanimaju
6. **Koliko pričate s roditeljima o spolnosti?**
 - a) Nikad
 - b) Vrlo rijetko
 - c) Često
 - d) Uopće me ne zanima

7. Gdje pronalazite odgovore na pitanja o spolnosti?

- a) U školi
- b) Na internetu
- c) Od prijatelja
- d) Od roditelja

8. Koliko su korisne informacije o spolnosti koje dobijete od prijatelja?

- a) Beskorisne, jer prijatelji nemaju previše iskustva
- b) Korisne, ali ne u potpunosti
- c) Iznimno korisne
- d) Informacije ne dobivam od prijatelja

9. Na kojoj internetskoj stranici najčešće pronalazite informacije o spolnosti?

- a) Wikipedia
- b) Hrvatski zavod za javno zdravstvo
- c) Uopće ne tražim informacije na internetu
- d) Neka druga stranica (navedi koja)

10. Koliko ste o spolnosti naučili u školi?

- a) Ništa nisam naučio/la
- b) Nedovoljno, trebalo bi više
- c) Jako puno, zadovoljan/ljna sam
- d) Uopće ne razmišljam o tome

11. Govoreći o kontracepciji, koju metodu smatrate najsigurnijom za sprječavanje neželjene trudnoće?

- a) Kondom
- b) Kontracepcijske pilule
- c) Plodni i neplodni dani
- d) Apstinencija
- e) Neka druga metoda (navedi koja)
- f) Ne razmišljam o tome

12. Trebaju li djevojke i mladići biti jednako odgovorni po pitanju kontracepcije?

- a) Da, trebaju jednako brinuti o tome
- b) Ne, djevojke trebaju voditi računa o tome
- c) Ne, mladići trebaju voditi računa o tome
- d) Ne razmišljam o tome

13. Smatrate li korištenje kontracepcije znakom nepovjerenja u odnosu?

- a) Da, smatram to nepovjerenjem
- b) Ne, smatram to odgovornim ponašanjem
- c) Ne razmišljam o tome

14. Je li metoda računanja plodnih dana pouzdana metoda zaštite?

- a) Da, ženski ciklus je uvijek točan
- b) Ne, svaka žena ima drugačiji ciklus
- c) Ne razmišljam o tome

15. Može li djevojka ostati trudna za vrijeme mjesečnice?

- a) Ne, nikada, plodni dani su prošli
- b) Da, svaki put
- c) Da, ali rijetko
- d) Ne razmišljam o tome

16. Iz kojih razloga bi mladi mogli stupiti u spolne odnose ranije nego ostali vršnjaci?

- a) Popularnost u društvu
- b) Strah od gubitka djevojke/dečka
- c) Želja za novim iskustvom
- d) Ne razmišljam o tome

17. Je li prekid snošaja pouzdana metoda zaštite?

- a) Ne, iznimno nepouzdana metoda
- b) Nije pouzdana, ali je ipak metoda zaštite
- c) Da, smatram ju jako pouzdanom metodom
- d) Uopće ne razmišljam o tome

18. Koliko je važan redovan posjet ginekologu ili urologu?

- a) Važan je, no nije nužno ići često
- b) Treba ići samo kada se sumnja na nešto
- c) Jako je važan, treba redovno ići
- d) Ne razmišljam o tome

19. Za koju spolno prenosivu bolest mislite da je najraširenija?

- a) Klamidija
- b) Sifilis
- c) HPV
- d) Ne razmišljam o tome

20. Na koji način se HIV (AIDS) prenosi?

- a) Samo nezaštićenim spolnim putem sa zaraženom osobom
- b) Već pri samom dodiru sa zaraženom osobom
- c) Spolnim putem, krvlju te sa zaražene majke na dijete
- d) Drugačijim putem od navedenih (navedi kojim)
- e) Ne razmišljam o tome

21. Kako su osobe različitih spolnih orijentacija prihvaćene u našem društvu?

- a) Društvo ih osuđuje
- b) Društvo ih niti osuđuje niti prihvaća
- c) Društvo ih prihvaća
- d) Ne razmišljam o tome

Hvala Vam na vremenu koje ste odvojili za ispunjavanje ovog upitnika!

Prilog 2

Odgovori na pitanja upitnika „Stavovi i spoznaje o spolnosti čovjeka kod učenika viših razreda osnovne škole“

	PITANJE	ODGOVORI	(%)
1.	Spol	M	49
		Ž	51
2.	Koji ste razred?	5.	21
		6.	24
		7.	30
		8.	25
3.	Volite li nastavni predmet prirodu/biologiju?	Ne	7,35
		Uglavnom ne	8,1
		Niti da niti ne	21,1
		Uglavnom da	33,5
		Da	29,95
4.	Smatrate li gradivo prirode/biologije važnim za život?	Da	89,6
		Ne	10,4
5.	Koliko Vas zanimaju teme vezane uz spolnost?	Jako malo	16,4
		Mogu slušati o tome, ali i ne moram	51,2
		Jako me zanimaju	20
		Uopće me ne zanimaju	12,4
6.	Koliko pričate s roditeljima o spolnosti?	Nikad	37,1
		Vrlo rijetko	48,4
		Često	10
		Uopće me ne zanima	4,5
7.	Gdje pronalazite odgovore na pitanja o spolnosti?	U školi	39,58
		Na internetu	22,74
		Od prijatelja	18,6
		Od roditelja	19,07
8.	Koliko su korisne informacije o spolnosti koje dobijete od prijatelja?	Beskorisne, jer prijatelji nemaju previše iskustva	27,7
		Korisne, ali ne u potpunosti	38,2

		Iznimno korisne	7,1
		Informacije ne dobivam od prijatelja	27
9.	Na kojoj internetskoj stranici najčešće pronalazite informacije o spolnosti?	Wikipedia	19,87
		Hrvatski zavod za javno zdravstvo	7,12
		Uopće ne tražim informacije na internetu	65,3
		Neka druga stranica	7,7
10.	Koliko ste o spolnosti naučili u školi?	Ništa nisam naučio/la	4,7
		Nedovoljno, trebalo bi više	24,6
		Jako puno, zadovoljan/ljna sam	37,7
		Uopće ne razmišljam o tome	33
11.	Govoreći o kontracepciji, koju metodu smatrate najsigurnijom za sprječavanje neželjene trudnoće?	Kondom	51,6
		Kontracepcijske pilule	8,09
		Plodni i neplodni dani	3,05
		Apstinencija	2,7
		Neka druga metoda	0,54
		Ne razmišljam o tome	34
12.	Trebaju li djevojke i mladići biti jednako odgovorni po pitanju kontracepcije?	Da, trebaju jednako brinuti o tome	71,5
		Ne, djevojke trebaju voditi računa o tome	2,1
		Ne, mladići trebaju voditi računa o tome	1,3
		Ne razmišljam o tome	25,1
13.	Smatrate li korištenje kontracepcije znakom nepovjerenja u odnosu?	Da, smatram to nepovjerenjem	10,37
		Ne, smatram to odgovornim ponašanjem	42,26
		Ne razmišljam o tome	47,35
14.	Je li metoda računanja plodnih dana pouzdana metoda zaštite?	Da, ženski ciklus je uvijek točan	12,07
		Ne, svaka žena ima drugačiji ciklus	45,85
		Ne razmišljam o tome	42,07
15.	Može li djevojka ostati trudna za vrijeme mjesečnice?	Ne, nikada, plodni dani su prošli	15,66
		Da, svaki put	7,17

		Da, ali rijetko	25,85
		Ne razmišljam o tome	51,32
16.	Iz kojih razloga bi mladi mogli stupiti u spolne odnose ranije nego ostali vršnjaci?	Popularnost u društvu	21,35
		Strah od gubitka djevojke/dečka	9,64
		Želja za novim iskustvom	43,2
		Ne razmišljam o tome	25,81
17.	Je li prekid snošaja pouzdana metoda zaštite?	Ne, iznimno nepouzdana metoda	21,13
		Nije pouzdana, ali je ipak metoda zaštite	18,68
		Da, smatram ju jako pouzdanom metodom	5,47
		Uopće ne razmišljam o tome	54,71
18.	Koliko je važan redovan posjet ginekologu ili urologu?	Važan je, no nije nužno ići često	30,62
		Treba ići samo kada se sumnja na nešto	12,66
		Jako je važan, treba redovno ići	30,24
		Ne razmišljam o tome	26,47
19.	Za koju spolno prenosivu bolest mislite da je najraširenija?	Klamidija	9,32
		Sifilis	14,19
		HPV	26,3
		Ne razmišljam o tome	50,19
20.	Na koji način se HIV (AIDS) prenosi?	Samo nezaštićenim spolnim putem sa zaraženom osobom	18,85
		Već pri samom dodiru sa zaraženom osobom	3,51
		Spolnim putem, krvlju te sa zaražene majke na dijete	41,77
		Drugačijim putem od navedenog	0,92
		Ne razmišljam o tome	34,93
21.	Kako su osobe različitih spolnih orijentacija prihvaćene u našem društvu?	Društvo ih osuđuje	22,77
		Društvo ih niti osuđuje niti prihvaća	20,68
		Društvo ih prihvaća	18,4
		Ne razmišljam o tome	38,15

Prilog 3. Radni listić „Spolno odgovorno ponašanje“

1.Kakve su to spolno prenosive bolesti?

2.Razvrstaj spolno prenosive bolesti prema uzročniku

klamidija, HPV, kandidijaza, AIDS, sifilis, gonoreja

Bakterija	Virus	Gljivica

3.Navedi nekoliko načina prevencije prenošenja spolno prenosivih bolesti.

4.Koja je metoda zaštite najbolja i zašto?

5.Ukoliko djevojka ima menstrualni ciklus u trajanju od 33 dana, izračunaj plodne dane. Je li ova metoda pouzdana?